

DISSERTATIO
DE
REGIAE BUDENSIS BIBLIOTHECAE
MATHIAE CORVINI

ORTV, LAPS V, INTERITV.

Compend E T *Jaurin*
RELIQVIIS,

AUTHORE
FR. XYSTO SCHIER
AVGVSTINIANO.

EDITIO ALTERA,

EVI ACCESSIT MANTISSA MISCELLARVM OBSERVATI-
NV M EX MSS. PIVSDEM AVTHORIS COLLECTA.

Carmel

Discal

VIENNAE,
Sumptu Francisci Josephi Rötzel.

1799.

DISEGNI DI STAMPA

REGOLE D'ADMISSIONE ALLA BIBLIOTECÀ

МАИНТАН ГОРДИИ

СИНИЙ, ЧЕРНЫЙ И БЛЮЗ

инициалы

(инициалы)

СИНИЙ

ЧЕРНЫЙ
ЯЗЫК ОТЧУХ ЯЗ

БЛЮЗ

АВАТАРЫ ОТЦА

СИНИЙ МУДРЕЦОМ АСТРАН СИНИЙ
ЧЕРНЫЙ МАСТЕРОМ АСТРАН СИНИЙ

инициалы

(инициалы)

ЗАКАЗЫВАЮ

СИНИЙ ЧЕРНЫЙ БЛЮЗ

MONITVM

A D

BENEVOLVM LECTOREM

PRO HAC ALTERA EDITIONE.

Prodivit haec *Dissertatio* jam an. 1766, licet nec annum editionis expressum nec nomen Authoris explicitum exhibuerit; quippe quod solis litteris initialibus prae-notatum, variis deinde modis interpretati fuere. Ita autem Lectoribus eruditis arrisit, ut illius exemplaria jam pridem direpta, valde rara evaserint, et adhuc a multis avide, licet incassum expetantur. Horum ergo desiderio ut satisficeret, denuo ad praelum revocanda fuit, utque se magis etiam commendaret, *Mantissa* e MSS. Authoris concinnatam afferat sibi adnexam, quae certe ob varietatem rerum et Lectorem oblectet, et Schieri nostri amplissimam prodat lectionem.

Mantissa haec, qualis hic dicitur, estque re ipsa, Authori nostro *Miscellanea* vocantur, quod is res diversissimas, et quidem nullo servato ordine, in illis commis-

cuerit, ut modo aliquid Hungaricum, modo Germanicum; nunc aliquid sacrum, nunc iterum quidpiam Hungaricum, aut Litteratum etc. prout ei occurrit, comparerat; idque, ut ipse praenotaverat, *ne constringeretur, aut retardaretur in adnotatione.* Ut tamen in impressione Hungarica Hungaricis, Germanica Germanicis etc. simul in suos paragraphos conjungerentur, consultius ducebatur. Illud vero non excidat Lectori, Authorem horum Miscellaneorum jam an. 1772. decepsisse, a quo tempore utique multa scenam mutarunt, quae tamen in hac editione omnia intacta fuere permissa.

Paucae, quae per decursum subjectae sunt, notulae Authorem habent Martinum Roznák, P. Xysti Schieri quondam Contubernalem amicissimum, ac posthumorum illius operum editorem, qui si Typographiae propinquior fuisset (delitescit enim in solitudine Leukenhi) *Dissertationem* hanc ex MSS. ejus in quibusdam magis illustrasset ac ampliasset: Sed et vindicias illius adversus Paullum Walaszky, qui ipsum vellicare attentaverat, produxisset, prout idem in *Elencho operum Schierianorum* a se vulgato aliquando faciendum adnotavit. Caeterum etiam sic ea pretium suum retinebit. Vale.

PRAEFATIO AVTHORIS

A D

SVAMI PRIMAM EDITIONEM.

Scriptioni, quam cernis L. B. occasionem
praebuit Joachimi Vadiani, viri ab ope-
ribus suis celebrati, de hac Budensi Biblio-
theca dictum: *quam posteri diripuere*, adeo
confidenter prolatum, ut non aliud asser-
turus fuisse videatur, quamvis nulla clades
urbi ab hostibus evenisset, aut perpetua
incolumitate frui licuisset. Stupui primum,
quod id adversaretur traditioni, qua a
teneris annis, cum humanioribus litterarum
studiis in Hungaria operam navarem,
imbatus fueram: nec erat in promptu
expedita difficultatis solutio; attentior ta-
men factus sum, ut variorum scriptorum,

quos in alium usum mihi pervolvere contigisset, sensum et relationem observarem. Natae sunt hinc adnotationes, quae pedentim auctae varia nondum animadversa prodidere; atque ea dissertationi hūic sufficere autumabam. Impellebat etiam, quod aliquod gratitudinis testimonium ita praestiturus mihi videbar, non illud quidem, ut deberem, sed quod viribus meis et successivarum horarum laboribus par esset; haud dubius, quidquid demum id foret, velut optimae voluntatis signum saltem accipi posse. Utcunque vero conatus mei successerint, non alia ex causa factos esse certus esto. VALE.

8

Mathias Corvinus, quemadmodum plerisque Hungariae Regibus bellica fortitudine et operum magnificentia antecelluit, ita litterarum culturam antecessoribus suis (si Ludovicum I. Quinque-Ecclesiensis studii (a) et Sigismundum Budensis Academiae (b) conditores, quorum tamen cogitata maturitatem non attigerunt, demas) non admodum curatam, regno suo praecipue intulit. Bibliotheca certe, si sola esset, quam maximis, et quos Rex unus sustinere poterat, sumptibus exstruxit, sufficeret ad ipsum inter summos bonarum artium fautores efferendum. Ea siquidem fuit, quae, dum staret, spectatores in admirationem abriput; ut periret, posteros dolore nondum extincto affecit, totque in laudes suas scriptores animavit, ut nulli Bibliothecarum fortem istiam obtigisse sciamus. Naldus Naldius pri-

mus nascentis incunabula quatuor Carminum libris (*c*) cecinit; Nicolao Olaho Strigoniensi Metropolitae (*d*) apparatus descriptum debemus; Joannes Alexander Brassicanus (*e*) facundiae suae nervos in congerendis praecognitiis eo intendit, ut prope modum excessisse videretur, nisi conatus hi in pensum cederent, quo damna eidem illata resarciverit. De reliquiis ab interitu Paulus Taffernerus (*f*) Petrus Lambecius (*g*) et Julius Pflugius (*h*) memoratu digna tradidere. Nostro tempore Joannes Guil. Bergerius (*i*) Georg. Mathias Bose (*k*) Paullus Fabri (*l*) aliique de ipsa tractandum suscepserunt. Attamen (ut resumpti argumenti causam proponam) rariora illa sunt, et plurimum majoribus operibus conjuncta, ut multam operam impensurus sit, qui integrum glorijsi hujus Corviniani moliminis notitiam nancisci desideraverit; ista nihil novae lucis addunt, quin saepe variis figmentis dubiam ejus gloriam prostituunt. Sileo amplificatam orationem, exaggerationesque Rhetoricas, quae quidem laudationem augent, im-

pediunt tamen velut speciosa diverticula rem
ipsam cognoscere paratum.

- a) Paullus Fabri in commentat. de Bibl. Budensi p. VII.
- b) Cl. Georg. Pray S. J. Annal. Reg. Hung. P. II. p. 186.
Ex Professoribus unicum deprehendi M. Joannem de
Horaw an. MCCCCXCVI. ex Universitate Viennensi
acerbitum.
- c) Eos Mathias Belius Tom. III. Hung. nov. adjecit.
- d) In *Hungaria* sua cap. V. Illam cit. Belius in appa-
ratu ad Hung. Vet. et nov. monumento I. et rursus
Cl. Franc. Adamus Kollarus S. C. M. a Conf. et
Bibl. Vindobon. Aug. Custos primarius conjunctam
eiusdem Olahi *Attilae* publicavit Vindobonaæ
MDCCCLXIII, in 8. quam editionem sequor. Locum
de Buda huc pertinentem jam antea ex Ms. Codice
P. Martinus Szent-ivanyi attulit in dissert. Parali-
pomenonica rer. memorab. Hung. Catal. IV. p. 14.
- e) Praefixit Brasilianus *Salviano* suo (ed. Basileæ
MDXXX. fol.) ad Christophorum a Stadion Antistiti-
tem Augustensem longam epistolam de hac Bi-
bliotheca ; quae etiam in editione Norimbergensi
MDCXXIII. recusa est, et iterum inserta habetur
collectioni Maderianaæ de Bibliothecis p. 145. Ex-
cerpta dederunt, quicunque posterorum hujus Corvi-
niani in litteras studii meminere.
- f) De Caesarea Legatione ad Portam Ottomanicam
Com. de Leslie. P. IV.
- g) Lib. II. Comment. de Caef. Bibl. Vindobon. cap. IX.
eius et Tafferneri verba Pflugius ac Belius Hung.
nov. p. 366. et antea de Litteratura Hunno-Seythica
p. 44. etiam exhibuerunt.

- h) Hujus extat epistola ad Vitum Ludov. a Seckendorf.
 Praeter fata Bibliothecae Budenfis, librorum in expugnatione ultima repertorum catalogum recensens
 primum separatim excusa, inserta dein novae accessio-
 ni ad Collectionem Maderianam p. 309. ed. Helmae-
 stadii MDCCIII. in 4.
- i) In programmate de Budensi Mathiae Corvini Biblio-
 theca. ed. Lipsiae MDCCXLVIII, quod postmodum
 recusum est in Eloquentia publica p. 345.
- k) In programmate ed. Vitembergæ MDCCXLVIII.
- l) Postrema hujus est de Augusta Budenfi Bibliotheca
 commentatio ed. Lipsiae MDCCLVI, in 4. His ad-
 numeretur opusculum inscriptum: *Bibliothecae Ve-
 terum deperditarum in Augusta Vindobonenfi instau-
 ratae ed. Viennæ MDCCXXIX.* in 8. ubi P. I.
 caput VIII. *Bibliotheca Budenfis Regia* facit. Stru-
 vii item introductio in notitiam rei litterariae et
 usum Bibliothecarum cap. II. §. XVIII. aliisque.

Principio quidem, ut eorum morem am-
 plecteret, qui res ab exordio repetunt, annus
 ille statuendus esset, quo Mathias Rex ad con-
 dendum hanc Bibliothecam animum adje-
 rit; verum nihil in acta relatum est. Si tamen
 conjectuae locus est, annum MCDLXXVI.
 natalem figendum existimo. Quamvis enim
 Augustus conditor studiis semper addictus (a)

fuerit, plerique nihilominus eum elegantioribus moribus, et quod sequitur litterarum splendori excolendo amplius se permisisse afferunt, postquam Beatricem Aragoniam Ferdinandi Siciliae Regis filiam conjugem (b) accepit; quod dicto anno (c) perfecit. Tum enim Regium illud Palatum, quod imperfectum hostibus stupori fuit, molitum esse cum historiae testantur, tum affixa inscriptio Austriacarum Victoriarum testis: *Magnanum Principem Victoria* sequitur anno 1484 (d). Animadvero etiam, perpaucos exterrum, qui ad litterarum honestatem evocati, aut praemiorum spe affecti, imperante Mathia, Hungariam illustrarunt, ante hunc annum appulisse, praeter nonnullos Mathematicos aut Professores Vindobonenses (e), quos tamen, uti et alios, potius favore Joannis Strigonensis Archiepiscopi frequenti eruditorum virorum hospitio (f) clari, sociorumve Antiftitum id fecisse autumo. Hoc vero constituto Paullus Fabri annum LXVI. dicti seculi natalem hujus Bibliothecae statuens (g)

nullo suffragatore se tuitus, asserto suo non subsistet. Utcunque autem fuerit, etiam si decennium praevertamus, exiguum tamen est temporis intervallum, quo ea praestitit Matthias, quae seculorum esse potuissent.

- Annotationes ad Historias Hungaricas (3)*
- a) Jac. Philippus Bergomensis Erem. Aug. Lib. XV. Supplementi Chron. ad an. MCDLXIII. *Hoc unum de hoc Rege vulgatissimum habemus, quod merito cum Julio Caesare, et Alexandro Magno in omni re conserri possit. Saepenumero (cum legendi avidus) in ipsis pulvinaribus inveniebatur Livius, aut Curtius, aut alius historicus, legebatque ardentissime sacras litteras, et ea, quae in his continentur, memoriae adeo commendabat, ut plerique admirarentur.*
  - b) Ant. Bonfinius rer. Hungar. Dec. IV. Lib. VII. p. 494. ed. Posonii MDCCXLIV. fol.
  - c) Conf. Narratio nuptiarum istarum T. I. p. 519. Scriptor. rer. Hung. quos Cl. Schwandnerus edidit. Bonfinius Dec. IV. Lib. IV. p. 457.
  - d) V. Steph. Gerlachii Diarium p. 12. ed. Germ. Francof. MDCLXXIV. fol.
  - e) Georgium Peurbachium magni nominis Mathematicum, eti a morte Ladislai Regis Austriacos Principes fuerit secutus, in Hungariam tamen regnante Mathia exurisse disco ex litteris ejusdem Peuerbachii ad M. Georg. de Egenburga super morte M. Reimperti Müllwanger, quae sub an. MCDLIX. accidit. Debeo istas adhuc anecdotas Cl. Raymundo Duellio illustris Canoniae ad S. Hippolytum decori, viro jam gran-

daeo, nunquam vero in operibus suis eruditis emerituro; quod grati animi ergo commemorasse juvat. Joannem Müller Regiomontanum muneribus, stipendioque donatum, imo et mensae Regiae adhibitum a Mathia ferunt; opus tamen ille suum *de directiōnibus* Joanni Strigonienſi Archiepiscopo inscripsit, et tandem Ephemerides Mathiae, M. Nicolaum de Hitendorf in Istropolitana seu Posoniensi Academia Professorem publicum (Mentionem hujus faciunt acta facult. Artium et Theologiae Univ. Vienn.) ejusdem Praefulsi, utpote Fundatoris, evocatione munus adiisse, palam est.

f) Galeotus Martius lib. II. de homine §. de ves. Tempestate nostra Musas ex toto orbe fugatas ad se revocavit, Hungariamque novum Musarum domicilium constituit; unde factum est, ut, qui dispersi fuerant docti, ad ipsum tanquam ad litterarum parentem turmatim confluxerint.

g) Op. cit. pag. X.

Budae itaque regni Metropoli in arce regia interiori locum Bibliothecae designavit tanto quidem digniorem, quanto ampliorem haec ipsa aulae splendidissimae ornatum adjectura esset. Et illa vero ex prima constitutione unius camerae peralta fornice constructa tribus partibus complenda erat, ita ut quar-

tam fenestrae duaeque portae occuparent,
 quarum altera hospitibus admittendis, altera
 Regi pateret in eum praecipue usum servitu-
 ra, cum in pone adjuncto facello S. Joannis
 Eleemosynarii exuviis sacro, quo secretus
 aperiebat aspectus, devotioni suae vacare
 decrevisset (*a*). Crescente tamen librorum
 numero accessit et altera camera et alias lib-
 rum ordo, ea partitione, ut una linguas
 orientales, puta: Graecam, Hebraicam, Sy-
 riacam, Chaldaicam etc. (*b*) contineret, al-
 tera Latinis authoribus repleretur (*c*). Ad
 ingressum velut in atrio camera erat signis et
 globo coelesti ad Bohemicam Mathiae coro-
 nationem perpetuandam picto (*d*) fortassis
 etiam instrumentis mathematicis (*e*) artefactis,
 et picturis (*f*), quemadmodum reliquae au-
 lae nobiliores partes, conspicua. Occurrebant
 quoque in Palatio duae aliae minores Biblio-
 thecae (*g*), quae; ut arbitror, ad manum
 praefto essent. Naldius (*h*) inter sacra littera-
 rum ornamenta computat duos fontes pone
 exstructos, quorum unus ex marmore Floren-

tia advectus (*i*) alter ex argento domi fusus erat. Verum Poetae in gratiam suarum Musarum positos sibi fingere placuit, ne illae sua Hippocrene carerent, cum potius totius regiae splendor inde quaereretur (*k*).

a) Naldius Lib. II. v. 1. p. 611. edit. Belianae.

*Quadratus mediis locus in penetralibus ergo
Existens, cameras testudine sustinet ultas
Incurva; partes quam cinxerat undique fortis
Decocti lateris, durique a robore saxi;
Cui geminae lucem fundunt a fronte fenestrae
Compositae vitreisque coloribus: in nova certe
Cunctis, qui veniunt illuc, spectacula rerum.
Inter utramque manens ima sub parte resedit
Lectulus auratis stratis: ubi regius heros
Saepe solet placidam membris captare quietem.
Ostia bina manent illic, quorum altera mittunt
Intro quosque viros: mittunt quorum altera Regem
Inde foras; quotiens secreta in sede locatus
Solus adesse cupit sacris, hymnisque canendis.
Atque triplex muri facies, quae restat ibidem
Integra, neve aliis ullis obnoxia rebus,
Illa triplex triplici tabulatum ex ordine sumit.*

*b) Harum linguarum testes Velius, Brassicanus, Simoni-
nius infra.*

*c) Olahus loc. cit. Qua itur ad stationem ex latere in-
terioris Bibliothecae, ad sarcophagum divi Joannis per-
foratum, unde Rex Sacrum audire consuevit, duae
obviae sunt aedes concameratae, quarum altera
voluminibus Gracis partim e medio Graeciae,*

*partim ex aliis Orientis regionibus non minori
cura, quam labore eo congregatis referta erat; altera
interior continebat codices totius latinae linguae
a primis rudimentis ad arcem usque scientiarum.*

- d) *Ante hanc, ait Bonfinius Dec. IV. lib. VII. p. 495.
cubiculum est in absida curvatum, ubi coelum uni-
versum suspicere licet versus austrum.* Gerlachus
op. cit. praeter Zodiaci signa ad globum coelestem
ibi pictum distichon sequens se legisse testatur:

*Cum Rex Mathias suscepit sceptra Bohemae
Gentis, talis erat lucida forma poli.*

- e) *Henricus Ranzovius in catalogo Imperatorum, Re-
gum et Principum, qui Astrologiam amarunt, teste
Lomeiero, refert, Davidem Ungnadium Caesareum
ad Turcas legatum an. MDLXXII. (legendum
MDLXXIII. eo siquidem anno legatione hac sun-
ctus est) invenisse ex adverso januae Bibliotheca
inter rudera coelestem globum duobus geniis sufful-
tum, et compositum ad tempus suscepiti per Ma-
thiam regni Bohemici cum iisdem versibus, quos
supra legationis hujus verbi minister Gerlachus ad
globum pictum retulit.*
- f) *Henricus Scherer S. J. in Geogr. polit. T. II. p. 508.*
- g) *Olahus loc. cit. Praeter has et aliae duae Biblio-
thecae in locis diversis arcis, sed prioribus inferiores.*
- h) *Lib. IV. v. 341. p. 637.*

. . . . . , binos modo surgere fontes
Optimus ille jubet Mufis, Phoeboque sacratos.
Ex illis alter pario de marmore constat,
Vectus ab Hetruscis oris; argenteus alter,
In quo celando multum consumpsit et artis
Pannoniae populus.

*Quam eandem rationem jam in epistola praefixa
dederat: Gemini fontes illi abs te parati sunt pro-*

uno vetere pegaseo fonte, in quorum altero Musas
sub fidere Cancri se aqua lavent frigida, in altera
unda se foveant calida, eo tempore, quo terra ri-
get nivibus.

- i) Inter Angeli Politiani epigrammata duo sunt, digna,
quae hoc transferantur:

In fontem Ungari Regis.

*Usque Fluventina vectum est hoc marmor ab Urbe,
Mathide ut Regi largior unda fluit.*

Et alterum.

*Thusca manus, Thuscum marmor, Rex Ungarus auctor,
Aureus hoc Ister surgere fonte velit.*

- k) Bonfinius loc. cit. p. 495. retractorem aulam nimis
exornavit: quippe qui a Danubii parte aediculam
statuit, hydraulicisque organis, item sacro fonte
duplici marmoreo et argenteo decoravit.

Structuram internam hanc accepimus: libri secundum classes in forulos erant disperiti, suis titulis adjecto indice insignes, ut notarentur ea, quae hic reperirentur. Tegebantur illi velis sericeis auro intertextis. Imam partem, quae pavimentum contingit, formabant arcae ad recondendos codices, qui in suis tabulatis locum non habuerunt (a). Neque articulaiae, neque sculptoriae artis aliquid in-

termissum, ut scrinia eleganter conficerentur (b). Ipsi libri potissimum membrana constabant, saepe serico, argento et auro illigati (c): omnes vero insignibus Corvinianis suis, corvo scilicet annulum gerente, quibus adhuc superstites dignoscuntur, ad pictis notati; sic enim Mathias insignia sua a Paternis distinxit, ut Corvi rostro annulum infereret, cum Joannes Hunnyades Pater corvo simplici uteretur: quod in numo aureo, dum is gubernatorem ageret, cuso mihi ostendit Cl. Schwandnerus. Omnia denique, ut de appara-
tu finiam, ita ornata fuere, ut Musarum hoc domicilium pulcherrimo templo (d) aequi-
pararetur. An autem peculiarem inscriptio-
nem praesetulerit, nondum inveni; nam illa,
quam Paulus Fabri (e) memorat, alibi affixa
legebatur.

a) Olahus loc. cit. Continebat codices per capsulas et loculamenta ordine quoque suo distinctos. Tegebat horum quodlibet velum sericeum, coloribus auroque variegatum cum indice disciplinae et professionis, in quas libri erant discreti. Naldius in epist. praefixa p. 599. Adhibitas Cortinas ex auro per artem inter-

*texto et purpura consutaæ, quæ libros a pulvere
subtiliori vindicarent. In parte ima, quæ pavimen-
tum adtingit, collocata sunt serinia gravi arte elab-
orata, in quibus volumina, quæ in tabulatis su-
perioribus præ multitudine locum non haberent,
plura simul conderentur.*

- b) Idem Naldius lib. II. v. 15. p. 612.

*Illa triplex triplici tabulatum ex ordine sumit
Arte laboratum, fulvi splendentibus auri
Bractea: quod pinxit foliis, tenuique resulfit
Auratis: haec faeta quidem pretiosa metalis.
Non ego narrarim, quanta exornatus ab arte
Ille locus fuerit: prisci fuit Alchimedontis.
Ille operi similis, vel Mentoris artibus idem
Par fuit egregius; nec plus valuisse feratur
Daedalus ingenio, quam qui se exercet in illis
Caelandis lignis, incidendisque figuris.*

- c) Bonfinius loc. cit. *Cultus librorum luxuriosissimus.*
Olahus cap. cit. *Magna pars voluminum constabat
membranis, colligata serico, umbilicis, fibulisque
argenteis, auro ludicis.*

- d) Brassicanus ep. cit. *Afinius Pollio primus Romæ
Bibliothecam in fano Herculis dedicavit. Hanc lau-
dem Patrum nostrorum memoria, si non superavit,
acquavit tamen inclytus ille, ac nunquam satis lau-
datus Pannoniae Rex Mathias, qui Bibliothecam
suam, quam ex omniscriptorum genere confertissimam
instruxerat, in amoenissimo etiam templo dedicavit.*

- e) Adfert is *Epigramma Bibliothecae auctore Bonfinio
incisum :*

*Atria cum statuis ductis ex aere, foresque
Corvini referunt Principis ingenium.
Mathiam partos tot post ex hostie triumphos
Virtus, aes, marmor, scripta perire vetant.*

Verum ipso satente Bonfinio epigramma hoc veteri palatio per Mathiam restaurato inscriptum fuit, sicut nec statuae Herculis et Apollinis ad bibliothecam pertinebant alio loco positae. V. infra §. XI.

IV.

Quoniam vero adolescente Typographia, librorum impressorum optata copia negabatur (et si ad mortem ejus usque facile aliquot millia obvenerint) ad supellectilem litterariam coemendam Mathias peritos viros in Graeciam, ipsam Asiam, aliasque regiones misit, quos inter Thaddaeus Ugoletus Joannis Corvini filii Praeceptor Florentiam legatus (*a*) tantam Regi famam conciliavit, ut certatim gens litterata non solum veterum authorum, quae postulaverat, scripta (*b*), sed sui etiam ingenii foetus dedicaret, operamque ad feriendum Bibliothecae absens (*c*) offerret. Et sane, si uspiam terrarum hujusmodi merx requirenda erat, ea ex Florentino emporio tum optima sperari poterat, quod Medicei omnium eruditorum patrocinium affectarent, et docto-

rum quique apud ipsos hospitium haberent (d). His vero non satiatus Mathias Florentiae quatuor librarios (e) aluit, quorum correctioni et nitori Naldius, aliisque multiplici scientia perpoliti viri (f) invigilabant; domi autem triginta, qui libros describerent, pingentque sub Felice Ragusino Praefecto, harum artium intelligentissimo (g); unde non potuit non brevi temporis spatio immensus et selectus codicum cumulus aggregari. Auxit enimvero pretium haec ipsa Bibliothecae utiliter instituendae solicitude, sed et ipsum accedit aliquando, ut videbimus, aliorum studium ejus rebus inhiandi, cum quaedam prope esset certitudo librum isthinc sumptum nec inter quisquilias numerandum, nec sphalmatibus admodum esse obnoxium, quod ab illis collectores, ab ipsis correctores, utrique eruditi, singulariter cavissent. Fabulatur nihilominus Paullus Fabri de Mathia afferens: *Caefis barbaris ac ultro pacem flagitantibus reliquias Bibliothecae Constantinopolitanae a flammis et sacvitie Turcarum superstites*

extorfit (h). Ubi enim conditiones istae? ubi postulata haec leguntur? Redemptos plurimos libros e manibus Barbarorum assentuntur omnes, extortos nemo somniavit. Sed libuit aliquid dicere, quod alius nondum protulisset.

- a) V. Naldiam in cit. epist. et poemate.
- b) Philippus Valor varia authorum veterum opera Mathiae inscripsit, quarum aliqua supersunt in Guelpherbitana.
- c) Angelus Politianus lib. IX. Epist. 1. qua poema suum *Nutritia* dictum Regi consecravit: *vehementer cupio aliquo labore meo tuam celsitudinem demereris; cupio studiis ingenioloque meo, si datur, commendare me tibi Rex invicte . . . si quid igitur ipse mandaveris, obibo libens; si minus, eligam tam pro iudicio, captuque meo, quod tibi fore arbitrer quam gratissimum. Bibliothecam video jam pridem comparas omnium (sicut expectamus) non ornatissimam solum, sed etiam copiofissimam. Possumus igitur multa, si res postulat, e graeco vertere in latinum tibi, multaque rursus quasi nova eudere, quae nec ab eruditis forsitan respulantur.*
- d) Degebant tune Florentiae, praeter jam laudatos, primi litterarum et Philosophiae Platonicae restauratores Marsilius Ficinus, Christopherus Landinus, Georg. Merula, Petrus Crinitus, Ugolinus et Michael Verini, Bartholomaeus Scala, Demetrius Chalcondylas Atheniensis, aliquique, de quibus abunde Angelus Maria Bandinius in specimine Florentiae litteratae seculi XV,

- e) Brassicanus loc. cit. *Mathias Rex, quem recte librorum Heluonem appellaveris, quatuor insignes librarios Florentiae magnis impendiis alebat, quorum is unus et unicus labor erat, ut omnes melioris notae auctores et graecos et latinos, quos commodum ex Graecia habere non poterat, exciperent.* Nam ipsa Typographia (ut exigua sunt omnium rerum principia) nondum tam late radices egerat, ut ardentissimis illis et vere regiis votis Regis omnium excellentissimi satisfacere posset. Memoriam nostram meretur Gherardus Colorator Florentinus, quem Vasarius (in vita hujus Gherardi p. 454.) narrat complures libros minio colorasse pro Bibliotheca Mathiae Corvini. Conf. Ant. Mar. Biscionii Bibliotheca Mediceo-Laurentiana p. XXXV.
- f) Naldius in cit. epist. n. II. p. 596. in emendandis voluminibus tuo iussu, e scriptis occupamur. Qualis quantusque hic fuerit, ex sequenti Politiani epigrammate, quod in libellum epigrammatum Naldii scripsit, bene arguitur:
- Dum celebrat Medicem Naldus, dum laudat amicam,*
Et pariter gemino raptus amore canit.
Tam lepidum unanimes illi ornavere libellum
Phoebus, amor, Pallas, gratia, Musa, fides.
- g) Olahus loc. cit. *Audivi a Majoribus Mathiam Regem, dum viveret, aluisse semper ad triginta servos amanuenses pingendi peritos, quorum ego plerosque illo mortuo neveram. Horum erant opera omnes fere et graeci et latini codices conscripti. Praefectus his Felix Ragusinus Dalmata, et ipse jam senex mihi cognitus, qui non modo graece et latine, sed chaldaice et arabice doctus: praeterea in ipsa quoque pictura exercitatus sedulo advertebat, ne quis error in describendis libris committeretur.*
- h) Op. cit. pag. X.

V.

Numerus voluminum in supremo, quo pertigit, gradu dimensus a nonnullis ad quinquaginta millia extenditur; quod pace illorum permittitur. Falso tamen idem Fabri (*a*) culpam impingit Lomeiero, velut tantam impressorum copiam divinasset, cum hic de universa tam manu, quam typis expressorum summa (*b*) sit locutus. Multitudinem autem stupuere omnes, in qua extollenda prae ceteris est Brassicanus (*c*) qui se Bibliothecam hanc non semel excusisse, et exactissima diligentia inspexisse alias jactavit, plena etiam fide recipiendus, modo ut omnes Sophisticos libros procul ablegatos tacuisset. Si enim hoc nomine *Theologos Scholasticos*, aut *Philosophos Peripato* addictos intellexit (ut quidem haec formula vulgari acceptione sonat) horum certe non pauci in Bibliotheca ista cernebantur (*d*), tametsi utilium librorum abundantia longe superarentur.

a) In com. cit. p. XIII.

b) In opere de Bibliothecis p. 156. ut in accessione altera Maderiana reperitur,

o) *Quot libros, ait ille, tot etiam thesauros isthinc inspexi. Dii immortales! Quam jucundum hoc spectaculum fuisse, quis credat? Tunc certe non in Bibliotheca, sed in Jovis gremio, quod aijunt, mihi esse videbar. Tantum hic erat antiquorum, Graecorum simul et Hebraicorum voluminum, quae Mathias ille Rex capta jam Constantinopoli, everfisque multis aliis amplissimis Graeciae Urbibus e media Graecia inaeftimandis sumptibus coemeras, ac tanquam mancipia ex Barbarorum catastis atque compedibus receperat. Tantum hic erat latinorum librorum et veterum et recentiorum (procul tamen ablegatis omnibus sophisticis) ut nusquam alibi, quod ego quidem sciam. Enumeratis dein pluribus nominatim Graecis authoribus, omitto, ait, Poetas, Oratores, Philosophos atque Historicos, quorum hic immensam vim inspicere licuisset. Vidimus autores graecos innumerabiles, infinitaque in Poetas fere omnes commentaria, nemini Doctorum, aut paucis omnibus visa.*

d) *V. Catal. librorum residuorum apud Pflugium.*

VI.

Nec vero tanta moles Praefectis et Custodibus caruit, quorum primum existimo nominandum Thaddaeum Ugoletum, als Parmae natus, juvenis adhuc in aulam Ungaricam adscitus, et Joanni Regio Principi erudiendo praepositus fuit. Cum deinde Rex Florentinis

Cimeliis litterariis Bibliothecam augere constituisset, Thaddaeo demandatum est, ut ea in civitate cuncta dirigeret. Mathiam diu supervixit in Patria, veterum authorum, quos undique conquifierat, emendatione et editione honeste districtus (*a*). Alter a praefectura ista celebris est Bartholomaeus Fontius (*b*) Bernardi Nuthii Florentini Professoris Rhetoricae artis discipulus, et ipse jam an. MCDLVIII. ejusdem scholae Professor institutus; quod officium etiam, ubi in Patriam ex Hungaria regressus est, resumpxit. Vitam reliquit mense Octobri an. MDXIII. natus annos LXVII (*c*). Opera Fontii multiplicia, pleraque tamen artis suae sunt testimonia (*d*). Hunc excepisse videtur Galeotus Martius Narniensis (*e*) vir robusti, sed paradoxi ingenii, quo ingens famae et vitae discrimen sibi accivit. Facetus caeteroquin, qua gratia Mathiam sibi potissimum addictum fecit, et aliquando se ab infamia liberavit. Dum enim in foro Veneto (*f*) ad geminas columnas perductus esset, ut impetrata venia se falsa aliqua scripisse fate-

retur, id judicium exortus in turba risus evertit, falso ac repentino Galeoti dicterio excitatus: nam cum forte non ignobilis Venetus e turba proximus strigosa proceritate, et uxorio probro notatus traductum ludibrio praepinguem porcum appellasset; extemplo Martius renidentique ore, pinguis, ait, porcus quam macer hircus esse malo. Erat enim usque adeo tumenti abdomine, ut rheda curruli veheretur, quod sub vasto obesi corporis pondere vel praegrandia jumenta fatiscerent. Bohemiam, Ungariam, Germaniam et Hispaniam peragravit, parum stabili loco versatus, nisi quod Bononiae Rheticam et Poësim longiori tempore docuerit, alias medicinam exercens (g). Atque haec quidem minime dubia sunt. An vero Mathiae Regis praceptor, epistolarumque Magister et in casulis miles fuerit (h), non modice haereo, quod tempora non satis congruant, et ipse insuis operibus, ubi maxime posset, nullam horum mentionem afferat. Falsum autem omnino est, eum in itinere ad Ludovicum XI. Gal-

liarum Regem, a quo fuerat evocatus, mortem oppetiisse, dum Regi obviam factus ex equo descensurus, in terram gravi lapsu allitus esset (*i*); nec plus veritatis habet, quod Götze (*k*) opinatur, eum anni MCDLXXVIII. limites non fuisse transgressum, siquidem adhuc vixit Austria per Mathiam occupata, id est, post an. MCDLXXXVI. Vicissim, ut Jusio (*l*) fides sit, cum an. MDXXXV. inter vivos egisse, nuda assertio non sufficit. Vero simillimum est Martium senem ad montem Anianum circa Atele arvina suffocatum interiisse, quae Pauli Jovii (*m*) et narratio. Scripta ejus ampliori recensione digna sunt (*n*) ob variam diversorum de iis relationem. Ultimus sub Mathia Bibliothecae praefuit Felix Ragusinus Dalmata vir Graecae, Latinae, Chaldaicae et Arabicae linguarum peritus, multum de praestantia codicum meritus: de quo supra actum fuit. Opere pretium foret, si quispiam reliquos eruditos viros sub hoc Rege Hungariam illustrantes accuratius inquireret, eorumque doctos labores conscriberet,

nae ille multum ad historiam litterariam Patriae suae conferret.

a) Operum hujus et emendationum aliquam recensionem adjiciam: *Quintiliani declamationes CXXXVI. Thadeo Ugolsto recognitore. Parmae per Angelum Parmensem olympiade quinquagesima octava, qui est annus a salute Christiana M.CCCC.XCIIII. quinto Non. Jul. Dicavit Thaddaeus laborem suum Anselmo nepoti. Rescut Maittaire Tom. I. annal. Typogr. p. 327.*

Claudianus emendatus per Thadueum Ugoletum Parmensem. Impressit Joannes de Tridino, alias Tacuinus VI. Junii 1495. in 4. reculus est idem autor ex hac emendatione per Christophorum de Pensis Venetiis 1500. XXIII. Maij in 4. fortassis etiam editio prior per Angelum Ugoletum Parmae 1493 in 4. ad nostrum pertinet. De his Maittaire op. cit. Tom. I. p. 322. 333. et 367.

Ausonii Paonii Poetae opuscula a Thadeo Ugoletore recognita. Parmae per Angelum Ugoletum Parmensem X. Julii. 1499. in fol. Eodem recensente p. 361. M. Actii Plauti Afinii comoediae viginti nuper emendatae: et in eas: Pyladae Brixiani lucubrations. Thadaei Ugoleti et Grapaldi virorum illustrium scholia. Anselmi Epiphyllices. fol. Ugoletus dicitur librum Joanni Lucino Arnutio, Alexandria nato, Leonis X. P. M. postea Datario; defendit autem Merulam contra Pyladem, cuius tamen adnotationes non improbat. Libet adjectam singularem Typographorum clausulam integrum recudere: Plauti hasce viginti comoedias excusserunt formis solertissimi ac integerrimi juvenes Octavianus Saladius et Fran-

ciscus Ugoletus, quorum quinque prioribus Pyladis glossemata circumfuderunt: undecim vero sequentibus cum principio Ruulentis doctissima Hypomnemata Thadaei Ugoleti et Grapaldi virorum illustrium: deinceps ad exitum usque Anselmi etiam Epiphyllides addiderunt. Qui et si literas ipse non profitetur, gravissimo tamen atque amicissimo homini Thadaeo Ugoletu non obsequi, ultra aras quoque, non potuit. Impressores ipsi homines se futentur, nihilque, quod humanum sit, alienum a se putare aiunt: propterea, quae eorum solertiam suffugerunt, placuit adscribere. Leviora inter legendum per se studiosi emendabunt: quos valere optant, et ut rem litterarum bene gerant, plurimum horitantur: bene gesturos autem eos non ambigunt, si Plautinas comoedias nocturna manu atque diurna versaverint. VII. Id. Martii IDX. Parmae. Demonstratur ex his totam fere Ugoletorum familiam, Thaddaeum, Angelum, Franciscum, Anselmum se litterarum servitiis dicasse.

In Bibl. civ. Vindobonensi existit Joannis Craftonii Dictionarium graecum impressum Vicentiae 1483. in fol. cum additionibus MSS. quae (verba sunt Cl. Lambacheri) videntur esse Thadaei Ugoleti. Nam eadem manu subscriptum legitur: Relectum XX. Junii MCCCCLXXXIV. Thadaei Ugoleti: Paulus Romulaeus dono dedit.

His addenda sunt, quod in iis partem aliquam habuerit Thaddaeus Bucolica Calphurnii et Nemesiani, in quorum Parmensi editione ad calcem habetur: Impressum Parmae per Angelum Ugoletum e vetustissimo atque emendatissimo Thadaei Ugoleti codice e Germania allato, in quo Calphurni et Nemesiani, uti impressi sunt, tituli leguntur.

- b) Lomeierus op. cit. cap. XIII. Menkenius in notis ad vitam Angeli Politiani p. 74.
- c) Haec aliaque plura de eo Bandinius op. cit. sparsim utroque tomo.
- d) *Perfius cum com. Bartholomaei Fontii. Venetiis per Baptifam de Tortis XIV. Martii 1482. fol.*
recusus eodem adhuc anno ibidem per Renaldum
de Noviomago Theutonicum XXIV. Decembr. fol.
Idem addito Joannis Britannici Brixiani commen-
tario ex recognitione Bartholomaei Merulae *Vene-*
tiis sumptu Joannis de Tridino. fol. De his edi-
tionibus videndus est Maittaire Tom. I.

Bartholomaei Fontii opuscula. Francofurti 1612. in 12.

Quid in iis contineatur, ignoro; nondum enim vidi.

In Bibliotheca Guelpherbytana, tesi Pflugio, exstat codex complectens sequentia Fontii opera, Mathiae Corvino R. U. dicata, duobus libris et certis selectionibus comprehensa. 1. agit de Tadeo seu de locis persianis. 2. dicitur saxettus. 3. est de satyra et de studiis humanitatis. 4. de sapientia. 5. de Poetice. 6. de bonis artibus. 7. de historia. 8. de eloquentia. 9. de Pauli Ghiacciti vita. 10. de Donato vel poenitentia. 11. de mensuris et ponderibus. 12. est commentarius in *Perfium*.

Bandinius op. cit. sparsim haec ejus opera Florentiae in Bibliotheca Riccardiana existentia refert: *Epi-*
stolarum libros tres Americo Cursino dicatos, cui codici catalogus operum Fontii adscriptus est; *An-*
nales suorum temporum; *silvam variae lectionis*
vitum Pauli Diacetti; *Orationes XVIII.* quarum una est, qua Christophorus Landinum in funere laudavit; *excerpta de rebus naturalibus ex diversis*
auctoribus; *adnotationes in Livium et Juvenalem*; *Cassigationes in Persium*; *Praelectiones in eundem*;

excerpta ex Landini opere de anintibus; vocabula et observationes grammaticae; Etymologiae ex diversis auctoribus; emendationes in Valerium Flaccum. Legenti clarum est, aliqua horum jam supra recensita, imo fortassis plura in laudatis opusculis impressa esse. Conf. Bayle, Negri scrittori Florentini, Massa della vita di Persio.

- e) Sigism. Torda ad libr. de dict. et fact. Mathiae; ipse vero Galeotus id innuit cap. XXIV. dicti operis.
- f) Haec de periculo et corporis constitutione fere ad verbum Paulus Jovius in elogiis Doctorum virorum p. 104. ed. Basileae MDLXI. 8.
- g) Ipse Galeotus lib. de promisc. doctr. cap. XV. p. 140.
- h) Paulus Jovius loc. cit. Gerdesius in Florilegio libtor. rario. p. 102.
- i) Pierius Valerianus lib. I. de literat. infelic.
- k) In memorabilibus Bibliothecae Dresdenis ed. gerin. T. I. p. 252.
- l) In Chron. Med. apud Mangetum in Bibl. Scriptor. Med.
- m) Loc. cit. p. 105.
- n) Galeoti Martii Narniensis de homine libri duo. fol. fine anno et loco. Götze op. cit. T. I. p. 252. putat Venetiis apud Rubeum ante an. MCDLXXVI. editos. Dicat author Joanni Archiepiscopo Stigoniensi. De se et eloquentia sua hoc in opere testatur; haec hominis pars (lingua) viros doctos ad culmen dignitatis vexit; haec Galeotum multis Principibus junxit, et maxime Regi Mathiae Viro invicto, qui nondum octavum et vicefimum annum egressus etc. Haec eadem mihi Galeoto et dicitur paravit, et honores tribuit, et amicos conciliavit. Conscitur ex hoc loco opus istud sub anno MCDLXXI.

natum fuisse. At quia Laurentium Vallam vehementius exagitaverat, in Georgio Merula adversarium invenit, et extat ejusd. aetatis *Georgii Alexandrini in librum de homine Galeoti Narniensis opus impressum cum ejusdem interpretatione in epistolam Saphus et emendationibus in Plinium et Virgilium.* in 4. Non tamen ex arena cessit Galeotus rursum edita *refutatione objectorum.* Quae tam Galeoti quam Merulae scripta conjuncta postmodum prodierunt *Mediolani 1490. fol. Basileae 1517. in 4.* *Oppenheimii 1610. 8. Francofurti 1619. 8. refutatione plerumque praetermissa.* Plurimi afferunt, Galeotum in hoc opere Ethniciis et illis, qui ad lumen naturae vitam exigunt, salutem aeternam promisisse; quare ad revocationem fuerit compulsus. Verum haec ad sequentem librum pertinent.

Galeoti Martii liber de incognitis vulgo. Opus, in quo, dum nimium philosophatus est, in exoticas et periculosas opiniones incidit. Götze loc. cit. existimavit interisse, inductus forsan, quod, ut infra ostendam, exemplar Joannis Alexandri Brassicanii perditum fuerit; extat tamen tum in Regia Taurinensi teste catalogo Tom. II. p. 1397. tum in Civica Vindobonensi Bibliotheca Ms. codex, ex quo Cl. Lambacher ejus contenta p. 170 recenset. Meminit ipse Galeotus hujus sui operis in libro de dict. et fact. Mathiae R. cap. XII. et XXIV. fata vero sua ibidem cap. XXVII. his enarrat: *contigit Galeotum Martium, qui propter suam universalem disciplinam et facundiam lepidam atque jocosam Regi erat charissimus, in disserimine vitae et rerum suarum saepe fuisse, et propter librum de incognitis vulgo, haereseos daminatum; sed tandem causa devoluta est ad Xystum Pontificem (fuerat is, teste Jovio,*

in minoribus discipulus Galeoti) virum eruditissimum, cuius iussu e tetrico carcere exemptus Romam commigravit, ubi Galeotus multos reperit aemulos et inimicos acerrimos; sed summus Pontifex ex indicio doctrinae suae Galeotum judicans pristino honore et rebus recuperatis absolvit, ita, ut in pristinam dignitatem divitiasque Galeotus Xysti opera et judicio et auctoritate redierit. Sed inter agendum (diu enim causa agitata est) Joannes Vitez et propter veterem cum Galeoto benevolentiam, et maxime propter Regem Mathiam, cui sciebat Galeotum ob singularem cum virtute doctrinam cordi esse, plurimum in hac re desudavit, effecitque, ut gratis omnia Romae a Galeoto haberentur, quae ad ejus honorem ac salutem pertinebant. His peractis Galeotus ad Regem Mathiam convolavit. Duo hinc deducuntur, prius operis compositi tempus, scilicet post casum Joannis Archiepiscopi Strigoniensis, cui Joannes Vitezius involutus gratia Regis exciderat; hoc autem facto, quod tantopere respectu Regis pro Galeoto laboraverat, iterum receptus est, paulo post ad legationem Gallicam, inde ad Episcopalem Sirmensem sedem promotus. Deinde quid Xystus Pontifex, quid Mathias R. praefiterit, quamvis Galeotus in dedicatione hujus libri, quam postea ad hunc Regem praefixerat, totum ei adscribat, quod solum autoritate Mathiae praetexta fuerat adiutum: Crucimenta enim, ut ex cit. codice exscripti Cl. Lambacher, et tetricimus carcer et vitae pericula (ter enim de capite agitatum est) et ignominiosa ludibria, quae toto spectante populo Venetiis passus immerito sum, itemque honorum meorum, quae satis ampla erant, amissio, filiabus,

filioque haereditate privatis, spoliata et diu in vinculis habita uxore charissima, in gaudium, libertatem, salutem, honorem, omniumque meorum integrum recuperationem Majestate tua cooperante conversa sunt. Vism est haec longius referre, ad litem inter eruditos, quorum alii huic, alii alteri Galeoti operi fata ista assignarunt, terminandam.

Galeoti Martii de egregie, sapienter, jocose dictis et factis Mathiae Regis ad inclytum Ducem Joannem ejus filium. Viennae apud Michaelem Zimmermanum. MDLXIII. 8. Scriptum est, ut ex dedicatione liquet, cum Mathias Austriam sibi jam subjecisset. Sigismundus Torna primus editor illud Maximiliano II. R. et B. Regi inscripsit. Recusum Viennae MDCCXXIII. in 12. Habetur etiam in lectione scriptor. rer. Hungar. ed. Francofurti MDC. uti et Cl. Schwandneri Tom. I. p. 528.

Galeoti Martii Narnienfis de doctrina promiscua varia multiplicique eruditio refertus, ac nunc primum in lucem editus. Florentiae apud Laurentium Torrentinum MDXLVIII. 8. Auctor Opusculum scripsit ad Laurentium Medicem, Innocentio VIII. P. M. jam aliquamdiu regnante, attamen ante annum MCCCCCLXXX, quo astrum Veneris retrogradum futurum ait p. 432. Recusum Lugduni apud Joh. Tornaeium 1552. 16. et Francofurti 1612. in 12.

Meditabatur Galeotus et alia plura; sic enim lib. I. de homine tit. de pectore ait: *Sed dicendum de hac re censeo, cum Astrologiam ad latinitatem revocabimus; efi enim nobis in animo, cum absolverimus commentarios in Vergilium, scribere in Astrologia, et barbariem, qua omnes fere Astrologi imbuti sunt, penitus delere, docereque omnes latinam linguam non indigere in omni disciplinarum gene-*

re barbaris vocabulis. An perfecerit, aut ubinam
lateant haec opera, me fugit.

VII.

Quantumcunque vero ita consultum fuerit, accendendis, juvandisque Hungariae litterarum studiis, ut etiam supra omnes cultiores populos principatus spes affulgeret, non tamen aliam fortunam hi Mathiae conatus habuere, quam bellica ejus gloria, felicitasque, ut simul cum ipso exspirarent. Tametsi enim Vladislaus successor aliqua Corviniana opera non impari splendore ac magnificentia (a) prosequeretur, imo eruditionis ac doctorum virorum fautorem non segnem (b) se ostenderet, nihilominus haec ipsa brevi elangueret. Sic namque saepius evenit, ut inertes virtutem velut se ipsis superiores ad captandam famam aliquamdiu mentiantur, mox ad pristina vitia reddituri, cum id, quod cupierant, fuerint consecuti. Bibliotheca quidem haec regia a morte authoris sensim defluere, passibus initio tacitis, postea pleno cursu in

ruinam ire, antequam aperte hostiles manus experiretur. Res a paucis animadversa: unde factum est, ut plerorumque posterioris aetatis scriptorum, qui thesaurum hunc expilatum deplorabant, indignatio tota in Turcas effunderetur.

a) Gerlachus loc. cit. parti aulae superstite inscriptum legit: *Wladislai Regis hoc est magnificum opus.*

b) Extare aliquos libros Bohemicis et Hungaricis insignibus notatos in Bibl. Civ. Vindob. me docuit Cl. Lambacher, qui utique Wladislao debentur. Huc facit ipsa continuatio Bonfinianae historiae ad annum MCDXCV. et opusculum, quod idem Bonfinius Dec. V. lib. III. p. 552. se scripsisse testatur Casimiro Vladislai Patre defuncto: *Antonius Bonfinius, qui has scripsit historias, totius regii generis serie altius ad laudem familiae repetita, ejus (Casimiri) vitam quam ornatissime potuit, oratione laudavit.*

VIII.

Primam ergo universim cladem sub Mathiae successoribus Vladislao et Ludovico Regibus accepit, quod hi, cum cetera munera remissemus, neque pro maiestate tractarent, ille exiguo animo, iste juventute sua, nulla pro-

pe cura conservandi, augendive hujus litterarum ornamenti tangerentur; nullos, quae conjectura est Belii (*a*) ex Olaho, scriptores aluerint, qui pessumdata resarcirent, perdita restituerent, aut futuris damnis praecaverent: forsitan ne Custode quidem peculiari, aut saltem alicujus nominis praeposito, quod mihi silentium Vadiani, Tansietteri, Spiegelii, Cuspiniani, Brassicani (de quibus postea plura) virorum in laudandis sui aevi melioribus ingeniis non parcorum persuasit. Causa vero sic constituta non potuit non sequi, ut complures et meliores codices furto auferrentur (*b*) aut perirent.

a) In Notit. Hung. nov. T. III. p. 225.

b) Casparus Ursinus Velius lib. I. de bello Pannonicō p. 16. *Praecipuum*, ait in descriptione Urbis et arcis Regiae Budensis, *inter haec ornamētum Bibliotheca altissimo fornice a Mathia sumptuōſſime comparata, ac omnium linguarum libris, praecipue graecis ac latinis selectioribus referta, quam complures Bibliocleptae postea expilarunt, Rege Vladislao ac filio, ut aliarum rerum negligentibus, ita et conservanda rei incomparabilis parum siudiosis.* Tale fatum codicis MS. Graeci historiae Ecclesiasticae Nicephori Calisti Xantopoli refert Joannes

Langus (et ipse quondam in Budensi gymnaſio Professor) in dedicatione verſionis ſuae ad Ferdinandum I. Caef. Quum ante annos multos ex Budensi regia Bibliotheca, quam Mathias Corvinus Pannorum Rex pulcherrimam graecis et latinis libris lectiſſimis refertam iſſituit, ſurreptus, diu in priuati hominis bonis fuifſet, et poſtea per milites Turcicos in miſerabili caſu et direptione Pannoniae inter reliquam praedam Constantinopolim deportatus in foro ibidem ſcrutario veniſſet, perquam commode accidit, ut a Chriſtiano coque ſtudio homine emptus, poſtiliminio in eandem Pannoniam fit reverſus; ubi tandem in Dominium paeclarari et eruditii viri Georgii Logi . . . coneeeffit. Omnes, quoſ legi, hanc codicis nobiliffimi ſurreptionem Turcis adſcripſerunt, quaenam tamen ſtante adhuc et incolumi regno factam fuille ex Langi dictis luce clarius demonſtratur.

IX.

Crediderim vero, me non erraturum, ſi alterum huic proximum detrimentum adſcripſero ipſis Muſis alibi, paeprimis Viennae Austriae renascentibus, quae, quod in Bibliothecis patriis (a) ſua quidem, non tamen deſiderio ſufficientia deprehenderent alimenta, Budensem hanc omnibus gentibus celeberrimam reſpexerunt. Commodum illis accidit,

ut Vladislai Regis aulam varii Academiae suae alumni assumerentur, qui viam aperuerunt, ut Bibliothecam istam spectare primum et perscrutari, dein etiam deflorare aliquantum liceret. Horum e numero praecipui fuerunt Augustinus Moravus (*b*) et Hieronymus Balbus (*c*), ille Praepositus Olomucensis et Brunensis, iste Praepositus Vacensis, inde Albensis, ac demum Posoniensis, uterque Vladislao, iste etiam Ludovico Regibus a secretis, donec ad Episcopatum Gurensem fuisse evectus. Hos laudati Vadianus, Collimitius, Spiegelius, Gremperius, aliique amicos hujus consilii ac patronos invenerunt.

- a)* Libet nonnullarum Bibliothecarum seculi XVI. initio per Austriam frequentatarum meminisse, idque in gratitudinis testimonium, quod et nunc studiis meis illas patere voluerint nulla non laude digni Praefecti. De Bibliotheca Fr. Fr. Praedicatorum Viennae Joach. Vadianus in epist. ad Rudolphum Agricolam juniores an. MDXII. scriptit: *Anno ab hinc quarto, cum ego et Petrejus meus Aperbachius magni ingenii et plurimae lectionis homo Bibliothecam Fratrum Praedicatorum Viennae bonorum librorum innumera multitudine confertam effemus ingressi, dum Poetas diligentius executio,*

incidi in Persii codiculum perquam vetusum etc.
*Cuspinianus ex Bibl. ad Scotos Ottoneum Frisingensem et Radevicum an. MDXIV. primus edidit. Bibliothecam ad S. Dorotheam a Sigismundo Kuglberger Praeposito tunc fundatam (an potius, ut insignis codicum MSS. et editionum veterum multitudo superstes docet, instaurata) fuisse narrat Joann. Basilius Küchelbecker in descriptione urbis Viennensis p. 589. et 721. Praetereo Academicas facultatum Bibliothecas, quo omnibus membris certa conditione aditus aperiebatur, tanta copia instrutas, ut, cum post tempora in unum corpus coaliissent, adhuc an. MDCCLVI. supra mille codices MSS. numerarentur. Claustroneoburgensi eximum testimonium dedit Bonfinius Dec. IV. lib. V. pag. 466.
Ibi . . . foecundissima scientiarum omnium Bibliotheca, ubi multa ex Italicis urbibus erupta volumina spectantur, quae antiquitatis autoritate permagni aestimantur. Benedictus Chelidonius ad Scotos Abbas in editione Bandini ex codice Mellicensi an. MDXIX. curata Sigismundum Abbatem Mellicensem ita alloquitur: *Ad Bibliothecae tuae, quam novam construxisti, pervetus, manuque scriptis codicibus plenam, digressi sumus memoriam etc.* Digna profecto, quam Joannes Eckius Viennensem Universitatem disputandi causa accessurus inviseret. Legendus de ea est eruditissimus Kropfius, cuius nunc in eodem officio successor est Cl. Beda Schuster, vir ad litteraria servitia promptissimus.*

b) Joach. Vadianus Argentorati MDXIII. in 4. edidit Beccarionis Cardinalis orationem *de SS. Eucharistiae sacramento, et quibus verbis Christi corpus perficiatur, et ejusdem epistolam ad Graecos, utrumque beneficio Augustini Moravi, qui orationem quidem*

e pulvrentis Pannoniae Bibliothecis, epistolam
vero ex libro sincerae fidei Bibliothecae regiae Bu-
densis eruerat, recensente Cl. Lambachero in Bi-
bliothece antiq. Civ. Vindobon. T. I. p. 103.

- c) Georgius Tanstetter Collimitius Matheos et Medi-
cae artis apud Viennenses Professor Alberti Magni
de natura locorum opus Viennae an. MDXIV. ty-
pis dedit, dedicavitque Hieronymo Balbo Vacensi
Praepofito, ac humanitatem ejus extollit, qua an-
no praeterito ipsum et Vadianum Budae hospites
exceperat. De horum ibidem actis etiam Spiege-
lius infra referet.

X.

Ampliorem autem Musis Viennensisibus se
in hanc Bibliothecam insinuandi occasionem
praebuit illa post plurimorum annorum labo-
res inter Vladislaum Regem et Maximilianum
Imperatorem contracta arctior necessitudo,
liberorumque illius, ac hujus Nepotum Prin-
cipum foedera matrimonialia, quae dum tra-
ctarentur, nihil non a se impetrari permisit
Vladislaus, communi fere parentum forte,
qui filiorum commoda procuraturi saepe cae-
cutiunt, et quamvis in propriam Domum
peccent, parum tamen esse existimant, mo-

do ut liberis aliquid ultra accedit. Usus ventis adeo faventibus, et oblata opportunitate Joann. Cuspinianus Maximiliani in his negotiis orator praecipuus (vigesies et quater decursu quinque annorum se in Hungariam ex hac ratione missum ipse alicubi (a) meminit) praeclara illa rarissimaque Philostrati (b) Diodori Siculi, Procopii, Joannis Monachi opera (c) et alia quaedam (d) qua dono regio accepta, qua mutuo solum primitus obtenta, in Bibliothecam suam, congregatis undique libris satis divitem, transcripsit. Atque haec sub Vladislao.

a) In diario de congressu Maximiliani Imp. cum tribus Regibus: *quinq[ue] enim annis, ut scis, volvo hoc saxum, quibus vigesies et quater in Hungariam orator ivi, atque haec negotia tractavi.*

b) *Sunt enim (narrat Jacobus Spiegelius in praefatione ad Jac. Wimpelingi Selestatensis expurgationem ed. cum Isocrate de regno et aliis Viennae MDXIV. 4.) in mundo nonnulla, quae nisi me animus fallit, divulgata gratiam invenient in studiosorum oculis, et non (ut puto) proletariam. Et imprimis Philostrati Flavii Heroicorum, Iconum, Sophistarum, et epistolarum bracteata, aureaque opera ab Aldo antea graece impressa, nuper iussu*

*Mathiae Corvini Regis Hungariae, ut multa alia,
traducta per Antonium Bonfinium, virum, ut scri-
ptis apparet, utriusque linguae admodum eruditum
(mentionem hujus trimestris laboris sui facit ipse
Bonfinius Dec. IV. lib. VII. p. 499.) reperta vero
et indicata a Vadiano nostro amico vultus tectorio
nihil simulante, quum cum Georgio Collimitio et
Mathematico itidem amico haud protrito, Budae
autumno exacto ageret, et illustrem illam (ut mihi
retulit) Bibliothecam cursum lustraret, quam et
ego his Februis, quamvis obiter, summa tamen
cum jucunditate vidi. Philofrato Joan. Cuspinianus
vir discretae prudentiae jam fruitur, qui eum
pulchro Jo. Gremperii accidente ministerio ex Pan-
nonia inferiori Viennam advexit. Supereft hic Phi-
lofrati codex elegantissimus in Bibliotheca Caesa-
rea Vindobon. inter histor. profan. LXVI. in quo
adhuc Joannis Gremperii manu adscriptum legi te-
statur Cl. Kollarius (in notis ad Casp. Ursini Velii
de bello Pannonicco lib. I. p. 16.) Mihi hunc librum
dari jussit Serenissima Regia Majestas Hungariae
et Bohemiae Vladislaus in praesentia D. Wolfgangi
Pulsperger, Camerarii intimi et Generosi
Stephani de Zintzendorf anno XIII. penultima
Decembris.*

- c) Cuspinianus in Coss. p. 569. (ed. Basileae apud Opo-
rinum MDLIII. fol.) Nuper, cum Oratorem age-
rem Caesaris Maximiliani apud Hungariae Regem
Vladislaum, Diodori Siculi, Procopii, et Joannis
Monachi historias hactenus latinitate non donatas
et nostris incognitas e tenebris erui, ut latinos ad-
irent, ac multa, quae nos fugerant, edocerent.
Obvenisse autem haec ex ipsa Bibliotheca regia Bu-
densi alibi instruimur; et de Diodoro quidem eodem

in opere p. 160. ipse refert: *Sed ego libros Graecos
a decimo sexto usque vigesimum reperi Budae in
Bibliotheca regia, cum illic Oratorem agerem, De
Procopio ibidem p. 528. Budae, dum illic Orato-
rem Caes. Maximiliani apud Vladislauum Regem
agerem, mirae vetustatis Procopium reperi, quem
mihi Rex mutuo dedit: in quo cum conferre in cum
latino, multa deesse observavi; tam laver et man-
eus venit ad manus interpretis: quod et crebro la-
mentatur.* De Joanne Monacho seu Zonara lucu-
lentum Maximiliani Imp. habemus testimonium in
litteris ad Wilibaldum Pirckheymerum die XX. Au-
gusti an. MDXIV. datis: *Dum his superioribus
temporibus honorabilis Joannes Cuspinianus Confi-
liarius noster ageret Oratorem nostrum apud Se-
reniss. Regem Hungariae Consanguineum et fra-
trem nostrum charissimum, monuit nos in Biblio-
theca regia comperisse Joannem Monachum, au-
ctorem Graecum, quem dicunt egregie scripsisse
de Imperio et gestis graecorum Impp. usque ad
tempora Justinii junioris etc. Doctiss. Franciscus
Constantinus de Khautz integras has litteras ex
Pirckheymeri operibus depromptas inseruit suo ten-
tamini historiae Eruditorum Austriacorum patria
lingua edito, p. 115. Quantum vero, quo interpre-
te et loco, vivente adhuc Maximiliano ex Diodori
et Joannis Monachi libris in lucem prodierit, jam
in dissertatione de duobus sermonibus B. Augustini
Gazothi primo Zagrabiensis, tum Lucerini Episco-
pi p. 30. monstravi.*

d) Extat, quem fortuito in Bibliotheca Caesarea re-
peri: *Libellus de lapidibus pretiosis nuper editus.* Viennae Pannoniae MDXI. 4. Cuspinianus e
legatione Viennam redux inserbit hoc Marbodi Re-

donenfis Episcopi poema Augustino Moravo supra memorato. Non vane mihi videor conjicere libellum istum legationis hujus apud Hungaros fructum fuisse. Atque his similes sunt illae reliquiae (si Diis placet) Bibliothecae Budensis, quas Cuspinianum Caesareae intulisse afferit Lambecius lib. I. comment. Bibl. Caef. Vindobon. p. 33. Nequierat autem hic multa ex Turcicis spoliis redimere, quite te marmoreo monumento in templo Cathedrali ad S. Stephanum jam die XIX. Aprilis an. MDXXIX. e vivis abierat, Barbaris eo primum anno Joannis Regis auxiliaribus.

XI.

Neque vero melior lux affulsit, cum Ludovicus filius a morte Patris habendas regni moderandas suscepisset. Aetas tenera primum adhuc sub Tute acta, educatio remissa, mores tum aulam evertentes nullo modo sinebant, ut Rex hic litterariae rei penitus cognoscendae, quantumque ea Reipublicae necessaria foret, perpendendo operam dignam daret. Unico autem exemplo manifestum fiet, quam diligenter haec pars curae publicae fuerit administrata. Joannes Alexander Brassicanus Viennensis studii jam alumnus et Juris

Professor pro immensa libros nondum editos
conquirendi cupiditate varias Germaniae Bi-
bliotheas percurrerat, angusti tamen hi ter-
mini videbantur amplam collectionem medi-
tanti. Hungariam igitur, Budensemque re-
giam Bibliothecam sibi ad eundam (*a*) dele-
git, qua visa non tantum obstupuit, sed mo-
re etiam aliorum in ejus desiderium vehemen-
ter exarsit, adeoque propitia sibi habuit sive-
ra, ut concedente Rege complures tum grae-
cos (*b*) tum latinos (*c*) codices abstulerit; ut
non mirandum sit, in questus et lamenta eum
prorupisse misero thesauri hujus in Turcarum
manus lapsu audito, graveque tulisse spem
praecisam aliquando iterum videndi (*d*).
Quamquam utcunque id ferre potuisset, cum
hujus loco Austriacas perscrutandi indultum (*e*)
obtinuerit a Ferdinando Rege, satis in his pri-
vilegiis largiendis postea quoque liberali (*f*).
Ut ut vero sit, inter direptores plures a Ve-
lio (*g*) et Vadiano (*h*) accusatos, qui nos la-
tent, non minimum locum meruit Brassicanus.

a) Ipse Brassicanus in cit. ep. *Superioribus annis*: cum

- Wilhelmus ex Eberstein Caesareus Legatus me fibi
comitem adjunxit... Recta Vienna Budam...
descendimus. Regnum adhuc sartum vidimus. Le-
gatus ibi negotiorum suorum rationem summa-
cura habuit; mihi vero, ne succisis horis pla-
ne nihil agerem, inspicienda isthic Bibliothecae
beneficio Serenissimae ac inculpatissimae Reginae
Mariae potestas facta est. Quid multis? Inspecti
libros omnes.*
- b) *Ibidem: Ex munificentia atque liberalitate optimi
Regis Ludovici quosdam Graecos auctores conse-
cutus sum, nec protritos, nec etiam aspernandos.
Fortassis iidem sunt, quos deinde idem velut suos
enumerat.*
- c) *Silet Brassicanus altum de latinis codicibus inde quo-
que sublatis; his tamen eum opes suas litterarias,
quibus multum gloriabatur, non minus auxille cer-
ti sumus. Galeoti Martii (refert Michael Neander
in Praesatione ad Erotemata Graeca) libros tres de
vulgo incognitis, cum aliquando a Joanne Braffi-
eano, qui eos ex Budensi Bibliotheca, illos qui-
dem Mathiae Regi inscriptos, nactus fuerat, ex-
cudendos recepisset Oporinus, et quia nullum aliud
exemplar extare videbatur, Philippo Becchii optimo
atque doctissimo juveni describendos dedisset, prius-
quam typis committerentur, Itali cujusdam Bi-
bliopolae fraude interceptos periisse non semel idque
merito conqueritus est. Ne tamen unus aliquis libellum
istum fors post hostilem Bibliothecae hujus direptio-
nenem Brassicano obvenisse respondeat, clariorem,
cuique nemo refragetur, produco testem volumen
membranaceum Caes. Bibliothecae in fol. quo conti-
nentur P. Papinii Statii Sylvarum libri V. in cuius
codicis principio haec legitur inscriptio: Liber est*

Joannis Alexandri Bräfficanii Philosophi ac JCTi Budae. an. CI CIXXXV. die VI. Decembris. Volumen hoc Corvinianis insignibus decoratum recentet Lambecius comm. Bibl. Caes. lib. II. cap. VIII. §. CCCXXVI. p. 985. An vero istud ipsum Salviani Massiliensis Presbyteri opus, ex eius epistola praefixa tam multa in praesentem dissertationem transtuli, ex hac eadem Budensi Bibliotheca prodierit, quanquam id Conradus Rittershusius in epistola dedicatoria operum Salviani ad Ludovicum XIII. Galliarum Regem affirmet, nullo flabilire possum argumento, quod ipse Bräfficanus in cit. ep. nullam faciat mentionem: et si haud procul a vero videatur, cum etiam de aliis latinis codicibus suspectam taciturnitatem observet.

- d) *Ipse cit. ep. Quod Cicero de conjuratis dixit: viixerunt, quo jam sublatos esse significare voluit; ita recte diximus nos vidisse, quippe qui verear, ne possim ullo unquam tempore videre, aut consequi.*
- e) *Litteras Ferdinandi Regis pro admissione Bräfficanii ad Bibliothecam Monasterii Mellicensis dat. 13. Octobris an. 1528. exhibet integras P. Philibertus Hueber in Austria ex archivis Mellic. illustrata. p. 167.*
- f) *Wolfg. Lazius Reipubl. Rom. lib. IX. cap. XI. Omnes Bibliothecas provinciarum suarum coenobiorum mihi et aliis doctis viris perlustrandi atque inquirendi potestatem et mandatum dedit. Tamethi adversus bibliocleptas hoc velamine Bibliothecarum adyta rimantes multae et graves fuerint querelae. Conf. Nic. Winmanni Syncretism. p. 195. ed. Coloniae MDXLI. 4.*
- g) *V. supr. §. VIII. ad not. b.*
- h) *Vadianus in Epitome trium terrae partium p. 85 (ed. Tiguri MDXXXIV. §.) In regia interiori Bi-*

bliothecam e graecis, latinisque codicibus magna
eura conquisitis Mathias Corvinus incomparabilis
Ungarorum Princeps adornaverat, quam posteri
diripuere. Sed et urbs cum arce proximis annis a
Turcis capta, dirutaque (ut audio) clarissimis mo-
numentis regiae magnificentiae spoliata est. Pri-
oris partis testis αὐτοπτης est ipse Vadianus qui ad
an. usque MDXVIII. Viennae eloquentiae Profes-
sorem egit stipendio publico, ipse quoque Bibliothecam
hanc invisit atque perscrutatus est, nec minus
partem in spoliatione habuit, et diu, postquam hinc
demigrasset, cum Vienensisibus Professoribus littera-
rum commercium coluit. Posteriora falsa ex vaga
(ut patet) relatione narranti ignoscendum est.

XII.

Successit porro infelix illa periodus, qua
Ludovicus temeritate suorum an. MDXXVI.
IV. Kal. Septembris in campis Mohacianis
profligatus cum majore Nobilitatis flore mi-
sere occubuit. Eo siquidem tristi eventu, cum
totam Hungariam Jaurinum usque immanis
barbarorum furor depopulatus fuisset, Buda
quoque devestationi involuta Bibliothecae
huic, quantum a direptione suorum adhuc
supererat, extrema quaeque timenda erant,
servata tamen illa fuit cum arce regia, fera-

rum vivario, et regio fabulo (a) ulterioribus adversis casibus. Neque enim veritati undeaque consentaneum videtur, thesaurum istum a Turcis incensum fuisse, quod nonnulli (b) aut eo tempore direptum, quod complures fama potius quam visu testes (c) asseruere. Non equidem ibo omnino inficias, aliqua damna vel invito Solymano a militibus Turcicis illata fuisse, eorum praesertim codicum splendore rapaces manus alliciente, qui aureis aut argenteis laminis vestiti erant, aliove pretioso involucro, ut ipsa scrinia velis purpureis auro intertextis, tegebantur; verum quemadmodum hi adeo copiosi esse non poterant, ita horum spoliatio neque priori sub Regibus Vladislao et Ludovico, ubi rarioribus inhiabatur, neque posteriori militum germanorum, aliorumque, quibus quaecunque praeda arridebat, me judice erat comparanda. Sed Turcis imputabatur, quidquid mali actum fuerat, sic ferente populari arguendi consuetudine, ut omnia crimina in illos, qui alioquin a similibus infames sunt,

transferantur. Cur autem tanta moderatione Solymanus Imperator cum arce regia ceterisque se gesserit, an ut reversurus locum dignitati suae congruum reperiret (*d*), an vi-cissitudine rerum humanarum commotus (*e*), aut, ut verbo suo flaret, quo indemnitatē arcī et incolis spopondit (*f*) (cujus quidem fidei nonnulla exempla in Imperatore isto commendantur) nemo facile deciderit. Nullum profecto maleficium a Turcis adversus regiam patratum certo demonstratur, quam quod tres nobiles statuas, Herculis scilicet, Dianaē et Apollinis, quas Jacobus Tragurinus Dalmata insignis statuarius et Architectus ex orichalco fuderat, Constantinopolim avexerint in Hippodromo reponendas.

a) Velius op. cit. lib. VII. p. 136. *Vix initio praelio omnes repente Pannonii sese fugae mandaverunt; Rex ipse in fuga voragine paludis resupinato equo, dum crepidinem praecaltam superare conatur, absorptus interiit. Ex in totam Pannoniā Turcarum arma pervagata usque Jaurinum ultra citraque flu- men Danubium late omnia ferro atque igni va-stantium. Tyrannus Buda potitus, urbem ut ce-tera oppida incendit, aree seu regia conservata.*

Hujus testimonium, qui sequente anno cum Ferdinandō Rege Budam venerat, omnibus aliorum ex incerto rumore relationibus scribentium praehabendum est. Concordat ei Galpar. Ens rer. Hungar. lib. IV. p. 188. Budam *omni praefidio nudatam nullo negotio cepit et combuffit; arei vero; itemque stabulo regio ac vivario pepereit.* Eadem habet Joan. Haug de Freistein in chronicō Hungarico germanice edito Viennae 1534. fol. Ceteri testes hoc facientes infra recurrent.

- b) Annales Brassoviae seu Coronae Transylvaniae in Ecclesiae pariete descripti. (Tom. I. Scriptor. rer. Hung. Cl. Schwandneri p. 887.) ad an. MDXXVI. *Buda regia urbs diripitur, Bibliotheca Mathiae Regis incenditur.* Wolfgangus Drechsler lib. I. de reb. Turcicis apud Gualterium ad h. a. *Buda regia urbs direpta et nobilis Bibliotheca Mathiae Regis succensa.* Et ut praetermittam silentio Henr. Spondanum in continuatione annal. Caef. Baronii, Anselmum Schrambium in Chron. Mellicensi, aliosque plures recentiores, quorum alter alterum exscribentes nihilo plus authoritatis rei controversae addunt, novissime Joann. Ferdinandus Müller in Epitome vicissitudinum urbis Budensis p. 53. (ed. Budae MDCCXLVI.) 4. Solymanus ait, *ab ea (Buda) aedificiis, regia residentia, et Mathiae Corvini Bibliotheca praevie incensis abscessit.*
- c) Nicolaus Olahus in Chronicō brevi (In apparatu Reili monum. I. p. 39.) *Solymanus viator post conflictum ascendens vivitatem Budensem cepit, combuffit, et arcem integrum quidem, sed vacuam reliquit mensē Octobri.* Idem clarius in Hungaria sua loc. cit. cum retulisset, quae superius de Bibliothecis Budensis sparsum inserui, claudit: *quas*

omnes Turea, capta Buda, partim dilaceravit, par-
tim in alios usus argento detracto dissipavit. Hanc
 eandem narrationem, quamvis ceteroquin videatur
 Olahum verbis exprimere, mitigavit Petrus de Rewa
 centur. V. de Monarchia et sacra Corona regni Hun-
 gariae (Tom. II. Scriptor. ter. Hung. Cl. Schwand-
 neri p. 688.) quae post occisum quidem in Mohacs.
Ludovicum majori ex parte rabie Turcia dilanita
fuit. Admodum vereor, ne Olahus unquam Budam
 viderit ab illa clade; semper enim Mariae Re-
 ginae adhaesit cum ea extra patriam versatus, et
Hungariam suam an. MDXXXVI. Bruxellis scri-
 pit, rumoribus aequa ac alii nimium auctis obno-
 xiis. Alter direptionis assertor Brasicanus, cuius
 fidei tantum tribuerat Morhofius, ut (in Polyhistore
 lib. I. c. IV. §. 21.) de fama residuorum post Budae
 receptionem inventorum librorum dubitaret, ep-
 cit, ait: *Jurejurando affirmare ausim, nos hac etiam*
infelicissima aetate longe plus dispendii accepisse,
quam vel cogitatione consequi, vel oratione possit
aliquis exprimere: quippe qui Budensem Bibliothecam,
quando in rem praesentem ventum est, non
semel excusserim, et exacta diligentia inspexerim,
et jam infelicissime, nec sine magno Christianorum
omnium malo perditam atque deletam esse com-
pertissimum habeo. Haec ille, qui tamen sibi non
 satis confiat; cum enim alias (V. supra §. XI. ad
 not. d.) dixerit, se timere, ne illam possit ullo un-
 quam tempore videre, utique *perditam atque dele-*
tam non cogitavit. Eo minus ad direptionem stabili-
 liendam juvat Author Partis II. Conspectus histo-
 riae Univ. Vien. p. 128. verba actorum facultatis
 artium (magnae alioquin auctoritatis, quia synchro-
 na) ad an. MDXXVI. recitans: *Turca non contentus*

*hae victoria et fortunam sibi favere praesentiens
ultra progressus Budam Metropolim cum arce re-
gia 9. Septembris cepit, inaestimabilem rerum et
divitiarum copiam invenit, majore populi civitatis
multitudine partim capta, partim gladio caesa.
Qui quidem Turca, spoliata et exusia civitate, et
maxime pulcherrima Corvini Mathiae Regis Bi-
bliotheaca direpta, fabricato per Danubium ponte
versus Transylvaniam exercitum duxit. Perlunga-
veram in alium finem acta ipsa, quod Cl. P. Jose-
phus Walcher, e S. J. Mechanices Professor publi-
cus vir eruditione et morum candore conspicuus sin-
gulari benevolentia indulserat; cursu lectionis per-
veni in hunc locum ex cit. opere memoriae meae
alioquin ob res Hungaricas altius impressum. Verum
licet cetera, ut hic de urbe referuntur, haberentur, ab-
erant tamen controversa verba: et maxime pulcherri-
ma Corvini Mathiae Regis Bibliotheaca direpta; quia
acta ne Syllaba quidem Bibliothecae Budensis me-
minere. Fortassis eruditissimus conspectus Scriptor
publico docendi munere oppressus exceptionem acto-
rum alteri delegavit, qui rerum Hungaricarum stu-
diosus isthaec textui pro libitu suo inseruerit, igno-
rante suppositionem authore, cui Germano nulla
ratio fuisset haec adsuendi.*

- d) Causam hanc Ibraimus Vezirius Hieronymo Laszkio
Joannis Regis legato de Imperatore suo insinuavit;
*Quare Dominus tuus non cogitavit videns civita-
tem Budam exustam, et domum Regis integrum,
quin brevi ad eam redire statuerit? V. Acta lega-
tionis hujus in Belii apparatu monum. IV. p. 159.*
- e) Joannes Zermegh in commentario rer. geltar. inter
Ferdinandum et Joannem Reges lib. I. (Tom. II,
Scriptor, rer. Hung. Cl. Schwandneri p. 383.) Ur-

bem desertam ingreditur, occupat, diripit, incendit; arcis soli admiratus ingentem structuram, et aedificiorum pulchritudinem, magnificantiamque, vel reputans secum fortunae vicissitudinem, quod multorum potentissimorum Regum alumna fuerit, jam tandem in suam potestatem devenisset, idem posse suae quoque regiae contingere successu temporum, peppercit.

- f) Cuspinianus in oratione protreptica ad S. R. I. Principes ed. Viennae per Joannem Singrenium in 4. antequam adhuc Ferdinandus Austrius exercitu in Hungariam ad tuenda jura sua tot pactis nixa mosisset: *Priusquam Solomet Turcus Budam intraret, ducenti forte ex pauperibus, quibus fuga non erat concessa ob inopiam, regiam arcem occupabant. Et cum Imperator vellet ingredi, tanto ardore ac impetu tormentorum ingressum ejus arcuerunt (licet annona in paucos dies iis sufficeret) ut vitam iis salvam promitteret, si ejus ingressum haud impedirent: quod ratum habuit, quoad occupata arce in folio consedit. Tandem suasionibus induxit, ut secum in Turciam proficiscerentur.* Paul. Jovius in vitis viror. illustr. de Solymano T. II. p. 455. (ed. Basileae MDLXVII. 8.) *Budam prosectorus arcem his conditionibus se dedentem, ut et homines et res privatae incolumes servarentur, benigne accepit, ac firmiter conditionibus sletit.* Similia Casp. Hedio in chron. ad h. a.
- g) Paulus Honigerus in Solymano (rebus suis ex Broderico de clade Mohaciana mutuatis) *eam Budam sine omni praefidio relictam reperit et combusit, arce sola cum stabulo regio, ac vivario ferarum relicta. Nihil plus ibi ad victoriae suae momentum susiulit, quam aeneas statuas tres ingentes, quaq*

Mathiae bello paceque inclyti Regis fuerant. Eae Byzantii in Hippodromo collocatae hodie visuntur. Laurentius Surius in commentario rer. in orbe gentium ad an. MDXXVI. Solymanus Buda occupata arcem invisit, eamque mirifice laudavit, nec quidquam inde abstulit, nisi statuas tres ingentes, quae Mathiae Regis fuerant. Ursinus Velius vir ut omni scientiarum genere apprime eruditus, sic quodcunque librorum damnum gravius, quam rei cuiusvis jacturam latus, accusata tum Bibliocleptarum infamia, tum Vladislai ac Ludovici Regum postremorum negligentia, Bibliothecamstantem referens (ut supra §. VIII.) Turcarum unicum hoc factum ibidem narrat: ante eam (arcem) area ingens est, eius in medio signum positum erat Herculis, opus Mathiae Regis cura et impensis conflatum, ac cum quovis opere vetustio conferendum. Id cum aliis signis duobus intra arcem pro foribus locatis Turcae avulserunt, basibus tantummodo marmoreis relietis. Signa autem a Velo non nominata Diana et Apollinis statuas fuisse discimus ex Michaelis Sigleri lib. I. Chronologiae rer. Hungar. Cap. VI. (in appar. Belii monum. II.) Sethus Calvisius et Petrus de Rewa in comm. de sacra corona regni Hungariae p. 59. perperam has statuas appellarunt columnas. Conf. Zach. Hogelii Buda urbium atque arcium per Europam celeberrima p. 27. ed. Erfurti MDCLXXXVII. 4.

XIII.

Quamvis autem Solymanus modicum in hac urbium Hungaricarum Principe moratus

cum exercitu e regno decesserit, ea tamen vi-
ces suas experiri ultra non desit. Mox enim
ingressus Joannes Zpolya ex parte suorum
Rex appellatus, quidquid obsequii erat, im-
perabat, mense Augusto sequentis anni ite-
rum a Ferdinando possessione dejectus. At
vero neque isti supra biennium in hac regia
fede dominari dabatur, praevalentibus Tur-
carum armis, et urbem cum arce an. MDXXIX,
sub jugum mittentibus; quae quidem tum Joani-
ni cesserunt, sed ita, ut eodem vix e vivis
sublato, ejecta Isabella regia conjugé et filio
infante Sigismundo an. MDXLI. a Solyma-
no occuparetur, non alio, quam copioso san-
guinis lytro redimenda. Atque tunc Biblio-
thecae hujus supremis fatis parentandum fuit.
Equidem (fatendum enim est) prope extra
dubium videtur, illam duorum annorum spa-
tio, quo Ferdinandus urbem et arcem posse-
dit, multa graviaque dispendia subiisse tam a
viris litteratis (*a*) hujusmodi mercem exo-
ptantibus, quorum in numero si Joannem Fa-
brum (*b*) computavero, injurium me tanto

viro non existimabo, quam a militibus praefidiariis germanis more suo, ut ea ferebat tempestas, aequi civi ac hosti infestis. Unde enim jactata librorum spolia, quae illis annis in Germania doctis emperoribus passim offerebantur? an fortassis Turcis, quorum neminem an. MDXXVII. et XXVIII. viderunt, exorta? an ab ipsis an. MDXXIX. in Hungariam reportata? Addamus his milites, dum arcem hosti traderent, salva impedimenta raptis rebus certe non vacua pactos, et fere ibimus in sententiam: Barbaros in direptione horum primum codices inter spolia recensuisse (*c.*). Neque mitiora porro sub Zapoliae decennali imperio Bibliothecae huic exspectanda fuerant, ob impeditam omnem studiorum curam, bellum pene continuum, iteratam obsidionem, societatem Turcarum, sub quod tempus, Ludovico Gritto regni Hung. gubernatorem agente, MSS. Codices Hebraicos, Syriacosque hinc Venetas (*d*) translatos fuisse suspicor. Id unum in tristi hac voluminum Corvinianorum dispersione solamen appareat,

raptos esse, ut iterum a doctis viris, qui
pretium noscent, redimerentur; simul ve-
ro ac urbs penitus barbara effecta est, defi-
cientibus aestimatoribus, quod reliquum (e)
erat, aperto interitui proficiabat. Perseveravit
tamen sua in statione Bibliotheca, neque ea
nisi multos post annos (f) fuit deturbata; for-
te ubi flammarum periculum imminebat (g),
aut dum urbs et arx a nostris exercitibus acrio-
ri oppugnatione premerentur.

- a) Huc facit Graecorum librorum, qui a doctis amplius
desiderabantur, spoliatio ante alias patrata. V. infra
Brenneri relationem.
- b) Inter eos, qui Ferdinandum Regem initio in Hun-
gariam comitati sunt, Joannes Faber tum Regi a
consiliis et secretis, dein Episcopus Viennensis ob-
propugnatam contra sectarios causam Catholicam
notissimus, eminuit; atque is est, qui, Velio teste
Ferdinando auctor extitit nosocomii militaris Bud-
iae instituendi, cui etiam praefectus fuit, simul
Budenis Praepositus creatus, neutro in officio diu
duraturus. Hac occasione Faber libris melioribus
colligendis semper intentus Bibliothecae suae alio-
quin jam ditissimae varia adjecisse videtur ex Cory-
niana. Etenim Nicolaus Winmannus in epistola ad
Simonem Eckium Episcopi hujus in spiritualibus
Vicarium (extat impressa cum ejusdem Winmanni
Syncretismo Germaniae) dum Fabrianum litterarium

thesaurum extollit, ait: *Cernas ibi et vetustissimos libros ac praestantissima volumina ex Bibliotheca usque Regis Pannoniae Mathiae allata.* Qui modus loquendi non redemptionem ex spolio barbaro, sed gratuitam accessionem indicat, ut ex Spiegelii et Cuspiniani verbis §. X. patet. Habetur vero in Bibl. Caesarea superstes codex Ms. Graecus S. Joannis Chrysostomi de sacerdotio Corvinianis insignibus notatus, quem Fabri fuisse consueta attestatio, qua libros suos Collegio ad S. Nicolaum Vienae a se fundato transcripsit, praefixa demonstrat, ut docet Lambecius lib. II. com. cap. VIII. §. LXXXI. Idem etiam lib. cit. §. CCXXII. p. 846. recenset similem codicem membranaceum in quarto majori ex Fabriana ad Aug. Caesaream translatum, quo Aristotelis Politicorum libri octo, Leonardo Aretnino interprete continentur.

- c) Exemplo fint *Heliodori Aethiopica*. Ea per militem ad se pervenisse afferuit Vincentius Obsopaeus, qui opus istud Norimbergenibus senatoribus an. MDXXXIV. dedicavit: *Servatus*, ait de libro, *ex clade ifla Ungarica, qua serenissimi quondam Regis Mathiae Corvini Bibliotheca omnium instructissima superioribus annis a barbarie Asiatica vastata est.* Hunc cum aliis nonnullis miles quidam plane gregarius ab omnibus tam Graecorum, quam latinorum disciplinis abhorrentissimus, postea tinctorem agens, tunc illustrissimum Principem Casimirum Marchionem Brandenburgensem laudabilis memoriae comitatus in Ungariam, fustulit, quia auro exornatus nonnihil splendescerat. Acta illius temporis inspecta produnt, devastationem istam barbarorum merum militis assertum fuisse, quo rapinam suam velare contendebat. Iverat in comitatu Casmiri Marchionis in

Hungariam, igitur anno MDXXVII. illo siquidem Marchio hic expeditioni Hungaricae adfuit, atque in ea mortem oppetivit. Ductum tum fuerat bellum non adversus Turcas, sed adversus Joannem Zapolya, eique adhaerentes. Erepta tum fuit Buda non e barbarorum, qui ultro recefferant, sed ex aemuli Regis manibus. Nihil eo anno, imo nec sequenti contra Turcas actum fuit, quin fortassis miles ille ne hominem quidem Mahometanum (sic saltem ferebant circumstantiae) viderit. Unde ergo codices hos obtinuit? Non certe ex barbarorum spoliis. Quapropter dispersio famosa librorum Corvinianorum per Hungariam postea a diversis redemptorum accidisse videtur, quod milites raptiores partim, antequam patriam repeterent, fatis cesserint, partim oneris impatientes rem raptam mox, ut fieri solet, iterum vendiderint, nonnunquam vero incursu partis adversae amiserint. Haud absimilis mihi est opinio de T. Alexandri Cortesii poemate de laudibus bellicis Mathiae Corvini, quod editurus idem Obsopaeus (idibus Junii an. MDXXXI.) ad Sebastianum Hallerum sic orditur: *Etsi serenissimus Rex Ungariae Mathias Corvinus plurima virtutum suarum ornamenta posteris reliquerit, ut non admodum earundem praeconem et testem requirat (nam virtus per se fatis clara et aeterna est) tam cum inter alia litterarum egregia monimenta ex illius Bibliotheca, maxime beneficio illustissimi Principis Georgii Marchionis Brandenburgensis, Principis nosiri clementissimi, hujus eximii Poetae T. Alexandri Cortesii versiculi in laudem ejus conscripti etc.*

- d) Richardus Simonius in rebus suis numerabat catalogum manuscriptorum Hebraicorum et Syro-chaldaicorum.

eorum codicium Mantua Budaque Venetias asportatorum. V. Biblioth. Critique T. III. Chap. XXXIV. p. 416.

- o) Martinus Brennerus Bistriciensis Transylvanus in dedicatoria epistola, qua Aurelio Lippi Brandolini dialogum de humanae vitae conditione et corporis aegritudine toleranda ad Mathiam Regem et Beatricem Reginam exaratum Nicolao de Gerend Ep. Transylvaniensi inscriptis (ed. Basileae MDXL. 8.) ait: *Mathias, qui, cum tot variis bellis distraheretur, doctissimos tamen quosque viros, imo quoscunque dote aliqua ingenii virtuteque nobilitatos videret, in summo honore habuit, amplissimisque praemiis ornavit. Cujus rei praeter insignem Bibliothecam Budae in regia a se aedificata, quam selectissimae graecis et latinis auctoribus ex ipsa Asia, Graecia, Italia undequaque conquisitis non ornatissimam solum, sed etiam copiosissime omni librorum genere instructam superiobus annis Asiatica barbaries devastavit (me enim ante biennium diligenter eam perlustrante, vix ulla pristini ornatus, si unum atque alterum Autorem Graecum excepias, illuc extabant vestigia) testes sunt tot doctissimorum virorum lucubrationes ac volumina ex omnibus orbis partibus ipsi nominatim dicata et inscripta. Haec facies Bibliothecae triennio, priusquam plene in potestatem Turcarum transiret.*
- f) Steph. Gerlachus, qui, ut supra §. I. et II. monui, in comitatu legationis Caesareae an. MDLXXIII. regiam istam sedem invisit, eamque misere negletam queritur, Bibliothecam adhuc a pulchritudine (an ex vilu? an ex fama? non indicat) commendat.
- g) Inter codices juridicos, teste Pflugiano catalogo, in reliquiis repertos num. 25. notatur: *Liber Decreto-*

*rum S. Stephani Regis Ungar. Codex manuscri-
ptus in pergam. Non est integer, sed ex parte igne
combustus. in sol. Kevenhüllerus annalium Ferdi-
nandorum T. VI. p. 3075. arcem interiorem pri-
die Calendas Junias an. MDCVI. fulmine percus-
sam, magnis acceptis damnis a periculo integræ
eversonis haud procul abfuisse memorat.*

XIV.

Altum posihac de residuorum librorum for-
tuna et situ est silentium auctorum, qui eos ocu-
lis suis lustrassent; tanta enim solicitudine inte-
riora regiae arcis, ipsamque Bibliothecam cu-
stodiebant Turcae, ut capit is poena dignum
aestimaretur (*a*) illuc ingredi, nec nisi summa
cum difficultate inspectio doctarum istarum
reliquiarum vel Turcis (ut quidem in vulgus
spargebant, quo facilius Christianis petenti-
bus negarent) indulgeretur, sive quod eas
(sic opinatur Petrus de Reva (*b*) magno ho-
nore prosequerentur, sive quod prudentiores
puderet ignaviam suam orbi patefieri, qua-
scientias non colerent, cum copiosas adeo
suffpetias in una hac Bibliotheca, quantacun-

que supererat, possiderent. Ea vero librorum copia seculo XVII. ineunte adhuc restabat, ut Cardinalis Pazmanus ad ornandam Strigoniensem Bibliothecam pro redemptione residui hujus thesauri triginta florenorum millia offerre barbaris (*c*) non dubitarit, si tanto pretio flecti potuisset gens ceteroquin avarissima; cum tamen ipsi interea illum negligentissime haberent, ut tandem vix umbra clari adeo nominis superaverit. Ab hac enim tractatione sequentibus triginta annis, sicut nihil certum de Bibliotheca ista in litteras relatum occurrit, sic certi sumus eam omnino velut scruta et quisquiliis ultimas fuisse relictam; nisi fortassis jam Cardinalis illius aetate parum superfuerit; quod fateri sibi probro ducentes barbari pretium ab eo oblatum facta generositate respuerint. Ne autem nihilominus sparsae paucim reliquiae (*sive illae depraedatione militum, sive postea stolido Turcarum contemptu fuerint alienatae*) perirent, eas colligendi opera data fuit a compluribus doctis viris, quorum in censu primus locus debetur

Joanni Sambuco (*d*), et Augerio Gislenio Busbequio, qui qua suis, qua imperatoriis impensis plures in libertatem afferuerunt, omnes tandem Bibliothecae Augustae Vienensis illatos. Nec infra dignitatem suam idem facere judicarunt Brandenburgenses Marchiones, et Guelpherbytani Duces, quemadmodum nostris temporibus regius Saxoniae Princeps inter fructus peregrinationis sua aliquot tales codices in Bibliothecam Dresdensem repositos numeravit.

- a) Joannes Bocatius Consul Cassoviensis in commentatione epistolica de legatione sua ad Stephanum Botskay §. XXI. (in Belii apparatu monum. VII. p. 333.)
Mox in alteram ingredior arcem, et in penitorem arcem me intromitti peto. Denegatur, subpoena capitinis sibi interdictum esse custodes ajunt.
- b) De Monarchia et sacra corona regni Hung. ed. cit. p. 688. *Sed et hodie reliquiae quaedam ibidem videntur, et diligenter a Janizeris magno honore custodiuntur, difficulterque aliquis vel Turcarum vel Christianorum ad eam collusstrandam admittitur.*
 Ita Rewa sub an. MDCX. scribens.
- P. Nicolaus Schmith S. J. de Archiepiscopis Strigoni. P. II. 114. ed. Tyrnaviae MDCCCLVIII. 8. At Lomeierus op. cit. p. 157. et post ipsum Julius Pflugius in laudata epistola, aliisque referunt Bozma-

num (Pazmanum intelligunt) ducenta millia numerorum Imperialis monetae obtulisse, quae relatio admodum aucta est. Paullus Fabri commentat. cit. p. XVI. ut in pluribus singularis esse cupivit, sic et in hoc multo amplius dixit, scilicet a Pazmano ducenta aureorum millia fuisse promissa; pretium, super quo profundendo vel regius thesaurus deliberaret, et quod integræ Corvinianaæ collectioni redimendæ par fuisse. Nescio vero, quod vivendi tempus Pazmano idem Fabri tribuerit, cum hunc primum pro recuperanda ista Bibliotheca conatum, feliciores ipso fuisse Busbequium, Joannem Fabrum, et Sambucum afferuit. Faber mortuus est an. MDXLI. Sambucus an. MDLXXXIV. Busbequius an. MDXCII. Pazmano an. MDLXX. nato, MDCXVI. ad Archiepiscopatum Strigonensem promoto, et anno MDCXXXVII. defuncto. Priorum anni apud plerosque Eruditorum biographos obvii sunt, postremi apud cit. Schmithum.

- d) Ex his laudat Lambecius lib. II. comment. p. 126. Codicem Graecum S. Basili Magni homilias novem in hexameron continentem, et lib. IV. p. 78. alterum Graecum habentem S. Joannis Chrysostomi homilias in Evangelium S. Matthaei a Sambuco redemptos.

XV.

Quo arctius vero restantia fragmenta custodiebantur, eo vehementius accendebarunt multorum desiderium ad ea oculis propriis

inspicienda. Impetravit demum Lambecius
an. MDCLXV. ut Leslaeo Caesareo ad Tur-
cas Legato ipsorum inquijrendorum, et, si e-
re foret, redimendorum etiam cura impone-
retur; ne autem deesset, qui librorum pre-
mium exactius cognosceret, jussus est ipse Lam-
becius Budam descendere. Accessu post lon-
gas tergiversationes obtento totum quantum
in crypta subterranea reconditum, trecentis
circiter vel summum quadringentis volumi-
nibus definitum, idque inter pulveres et blat-
tas certans deprehenderunt. Adeo jam deslu-
xerat hic Thesaurus. Quare intermissa super
iis recuperandis tractatione, concessum est
Lambecio, ut tres MSS. codices memoriae
causa secum auferret (a). Mercurius Batavus
referens jussu Imperatoris Turcici Leslaeo
ex legatione reduci libros residuos Albam
Graecam obviam translatos, et ibidem ex-
hibitos fuisse, plures (b) fecellit.

(a) Iter hoc Budense, situm librorum, inspectionem to-
tam, acceptos codices fuse describit Lambecius lib.
II. com. cap. IX, et ex parte Paulus Taffernerus

P. IV. p. 173. Quorum verba Jul. Pflugius epistola suae et Belius Tom. III. Hung. novae p. 365. inseruerunt.

- b) Facilitas haec relationibus incertis credendi illusit Lomeiero loc. cit. et Theophilo Spizelio dissert. de Bibliothecis p. 191. Maderus manumissae Bibliothecae fama inductus epistolam Brassicani collectioni suae adjecit.

XVI.

Tandem felicissimum illud temporis punctum advenit, quo an. MDCLXXXVI. recepta post acerrimam obsidionem Buda, quidquid librorum fata iniqua superaverat, ad Caesaream Vindobon. Bibliothecam transportatum est; quamvis ne tunc quidem, cum proximae asylo essent, his reliquiis ita fortunatas esse licuerit, ut praedantium manus cohiberentur. Eorum tamen, qui in censum venerunt, numerabantur codices circiter CCLXXXX. quorum catalogum, sicut a Patre S. J. Missionario campestri apud Legionem Salmianam tumultuarie confectus fuerat, dedit (a) Pflugius. Illo inspecto constat graecum unicum, latinos MSS. paulo supra centum, ceteros

typis impressos, plurimos male adeo affectos fuisse, ut indigni fuerint, qui ultra conservarentur. Rem studiis litterariis, cum primis Hungaricis, gratissimam fore nemo inficiabitur, si aliquando syllabus eorum librorum, qui multifariam ex hac Bibliotheca dispersi vagantur, conderetur. De Caesarea, ubi plurima horum supplex est, suo tempore istud sperandum; quamquam enim Lambecius plures nominaverit, et productus a Pflugio elenchus aliquid praefiet, illum tamen multos praetermissum certum est, istum vero plures complecti libros, qui a Corvinianis excludendi (*b*) sunt, percurrenti satis apertum erit. Guelpherbytanae tredecim codices idem Pflugius epistolae suae adjunxit; alii alibi (*c*) asservantur, resque inter rariores advenis exhibentur.

a) Accuratiō Pflugio promissus fuerat catalogus, sed, ut sit in mercibus ad nundinas parandis, properata epistolae editio alterius diligentiae rem transmisit. Verum aliud non factum esse, vel saltem non superesse mihi asseveravit Cl. Kollarīus, exhibito illius e S. J. Patris autographo, cui Nesselii manu praenotata est sequens inscriptio: *Reliquiae celeberrimae olim Bibliothecae Budensis serenissimi*

Regis Hungariae Mathiae Corvini, sive subitanea et extemporalis consignatio librorum manuscriptorum et impressorum, qui post glorioissimam occupationem Budae in crypta subterranea Palatii Corviniani reperti, et deinde in aulam Imperatoriam Viennensem, sequente autem die in augustissimam Bibliothecam translati fuerunt, Mens. Octob. A.C. 1686. Ingrati animi nota afficiendus essem, si tacerem, eundem Cl. Kollarium mihi ea, quae in hanc Corvinianam Bibliothecam subsidia adnotaverat, utenda concessisse.

- b) Hujusmodi sunt: *Ambrosii Calepini Erem. Aug. Dictionaryum, Erasmi Roterodami adagiorum chiliades tres cum tribus centuriis, Lutherus adversus decreta Conciliorum, Pontificumque qui utique, ut alios praeteream, aetatem Mathiae Corvini non attingunt.* Forstian tamen sub postremos Ludovici II. annos illuc repositi fuerunt, quod editio non signata temerarium judicium interdicat. Eo minus vero hac benigna interpretatione excusare fas est Biblia Hungarica impressa in fol. quae nulli Regum Hungaricorum attribui possunt, quantumcunque tempus ad Joannis Regis mortem usque extendamus. Si editionis annus in catalogo adjectus legeretur, ulteriori disputatione vacare liceret. Interim tamen Albertus Molnárus (in praef. gramm. Hung.) confessus est, se antiquorem Hungarica lingua scriptum librum non reperisse Chronicō Stephani Székely ed. Cracoviae MDLVIII. Mathias Belius (de litteratura Hunno-Seythica p. 66.) Novum Testamentum MS. a Joanne Sylvestro an. MDXL exaratum velut antiquius, quod nosset, hujus linguae monumentum producit. Quamquam vero uterque paulo altius ascendere potuisset, cum le Long (Tom. I, Bibliotheca

sacrae p. 447. ed. Parisis MDCCXXIII. fol.) adferat Hungarice editas epistolas D. Pauli Apostoli Cracoviae apud Hieronymum Vietorem MDXXXIII. primam nihilominus Bibliorum integrain Hungaricam versionem adornavit Casparus Károlyi exente sec. XVI. recognovit vero idem Albertus Molnár, quo curante prima in folio editio prodiit Francosurti MDCVIII. Kaldiana in fol. lucem vedit Viennae MDCXXVI. Conf. le Long loc. cit. Czwingtinger in specimine Hungariae litteratae p. 193. et 194. Igitur Biblia haec sero admodum ad dictam Bibliothecam accesserunt, aut a Turcis in praedando conquisita et illuc rejecta, aut ab alio in locum commodati alterius codicis, fraude subflituta.

•) Roberti Valturii de re militari libri XII. MS. fol. membr. codex centum figuris pictus in Bibl. Dresdeni, quem a regio Saxoniae Principe in peregrinatione emptum recenset Götze Tom. I. n. 37. p. 41.

M. T. Ciceronis epistolarum ad familiares libri XVI. MS. membr. 4. Ibidem, eadem fortuna repositum codicem recensente Götze T. I. n. 348. p. 319.

C. Tranq. Suetonii Caesares. MS. in Bibl. Berolinensi, de quo Belius T. III. not. Hung. nov. p. 590.

Naldi Naldui Carminum de Bibliotheca Corviniana libri IV. MS. membr. pretiose vestitus codex in Bibl. Thorun. de quo supra.

Baptistae Guarini libellus de ordine docendi et studendi. MS. in Salana teste Pflugio, et Struvio in introductione ad notit. rei lit. cap. II. §. XVIII.

Petronii fragmentum, quod typo prodiit, aliaque plura in Hungariae ac Transylvaniae Bibliothecis latentia.

Magnae Compositionis Cl. Ptolemaei libri a Georgio Trapezuntio traducti. Codex membranaceus in fo-

lio, in prima pagina excellentissimis picturis ornatus, in quibus inter alia conspiciuntur insignia Mathiae Corvini Regis Hungariae cum corvo in medio. Ad calcem legitur. *Finit 17. Mart. 1467.* Accedit quadrata figura coeli, cui inscribitur: *Figura coeli hora institutionis Universitatis Histropolitanae anno Domini 1467. in Junio tempore equato II. hor. 20. post meridiem praecise. In Ecclesia Cathedrali Strigonienfi, et erat dies Saturni et finis horae Martis.* Haec verbis Cl. Lambacheri, ut mihi communicaverat, referre visum est. Adjecta huic codici Bibliothecae Civ. Vindobon. ut notatu digna sunt propter natalem diem et horam Academiae Posoniensis, ita innuunt eum primitus Joannis Strigonensis Archiepiscopi fuisse.

Missale. In Bibl. PP. Franciscanorum Viennae ad S. Hieronymum, quod vero propriae ad Bibliothecam Corvinianam non pertinet, cum a Mathia Austriae dominante his. Patribus affectu, quo alias eos completebatur, singulari donatum sit. Codex interim eo majoris pretii, quod Regem hunc eleganti penicillo expressum sifflat.

XVII.

Exactior horum notitia evadet, si adjungantur codices, quos exploratum est ibidem extitisse, quamvis amplius, supervivantne, aut ubi locorum delitescant, ignoretur (a). Non raro enim praestantissimis codicibus evenit, ut, postquam ad editionem adhibiti fuerint,

velut officio suo jam defuncti projiciantur ab imperitis, non advertentibus, fidem majorem laboribus suis adstruendam, si ad codicis adhuc existentis inspectionem provocare lectorem dubium, falsique crimen temere impactum a se avertere possint. Denique ad indicis complementum adponi jus esset libris a diversis auctoribus Mathiae Regi, Beatrici Reginae, aut Joanni filio (*b*) inscriptis, quos in regia Bibliotheca locum habuisse, nullum omnino dubium est. Unum id cavendum foret, ne fortassis mox in hunc numerum referatur liber aliquis, quod Buda aut ex Hungaria fuerit allatus, siquidem periculo non careret, ne multi ab ipsis Turcis longe post occupationem urbis, etiam in usum suum illuc delati (*c*), monasteriorum quoque et Collegiorum Cathedralium privatae Bibliothecae, qualis erat Strigoniensis (*d*) a Joanne Archiepiscopo erecta, raptique hinc libri velut Corviniana*e* magnificentiae monumenta haberentur; quod, quam erroneum sit, nemo est, qui nesciat.

- a) I. *Helidori Aethiopica*, de quibus supra §. XIII.
- II. *Galeoti Martii libri duo de homine*, uti et
- III. *Ejusdem de incognitis vulgo*. De his ipse Galeotus lib. de dict. et fact. Mathiae cap. XXIV. Tunc Rex ait, *instrumenta tua sunt, quos edidisti, libri*, quibus *Bibliotheca nostra ornatur*. Hoc intelligens Galeotus innuit filio suo Joanni Martio, ut *librum de homine et incognitis vulgo ex regia Bibliotheca afferret*.
- IV. *Bessarionis Card. epistola ad Graecos*, de qua supra §. XII.
- V. *Vidimus* (ait Brassicanus ep. cit.) *isthic, id, quod syllabo nostro recensere possumus, et oculata fide* (atque utinam hic saltem syllabus supereret, quam multa nossemus) *vidimus integrum Hyperidem cum locupletissimis scholiis, librum multis etiam censibus redimendum*. *Vidimus grandem librum Apostolicorum canonum, opus incomparabile*; *vidimus Theodoretum Cyrensem in Psalterium integrum*. *Vidimus Chrysostomi, Athanasi, Cyrilli, Nazianzeni, Basili Magni, Gregorii Nysseni, Theophanis, Dorothei infinita opera*. *Vidimus Marcum Monachum, cognomento Anachoritam*.
- VI. Wilibald. Pirekheymerus nonnulla possidebat, teste epist. CIX. inter hujus opera: *Cum nuper insciendum mihi obtulisset ex Bibliotheca tua, Bilibalde charissime, Georgius Lentius codicem Epistolarum Basillii et Gregorii, quem cum ob litterarum caracteres, tum ob vetustatem vehementer videre cupiebam*. *Est enim, ut mihi conjecturam facienti visum est, ante ducentos et amplius annos descriptus, inque Bibliothecam Regis Hungariae repositus*.
- VII. *Albohali Arabis Astrologi de judiciis Nativitatum*

*liber, cum pluribus aliis ad astrologiam pertinen-
tibus eodem codice contentis.* Ita Joachim. Helle-
rus, qui istud Albohali opus primus Norimbergae an.
MDXLVI. 4. edidit, in nuncupatoria ad Melanch-
thonem afferuit: *Incidit in manus meas archetypus
aliquando commentariorum de rebus coelestibus ad-
miranda vetustatis, olim ex Bibliotheca Mathiae
Regis Ungariae, tandem venale ad me delatum.*
*In eo tum alii veterum Astrologorum libelli, tum
vero is, qui humili filio scriptus, et hic primum
sub Melanchthonis auspicio prodit Arabicus Astro-
logus.* Recenset J. G. Schwindel in *Theol. Biblioth.*
vol. III. p. 274.

- b) Cum libri plurimi Mathiae Regi, Beatrici conjugi, Joanni filio ex omnibus orbis partibus fuerint dica-
ti, priusquam numerum eorum, quos cognitos ha-
beo, proponam, duo mihi excipienda sunt opera.
Primum Jacobi Philippi Bergomensis Eremitae Au-
gustin de claris mulieribus Christianis ad Beatricem Hunnorum et Bohemorum Reginam. Opus
nondum vidi, cum tamen, Gandolfo testante, Fer-
rariae expensis Laurentii de Rubeis de Valentia
MCDXCVII. sol. prodierit, Beatrice jam a folio
Hungarico remota, ad Bibliothecam Corvinianam
ex conjectura referri nequit. Alterum sunt Petri de
Crescentiis libri XII. de agricultura, quos Joach.
Camerarius (in opusculis de re rustica) dicit ad Ma-
thiam Corvinum scriptos. Vixit Petrus sec. XIV. in-
eunte, inscripsit opus suum cum Carolo Regi Nea-
poleos, tum Aimerico de Placentia ordinis Praedi-
catorum Generali, qui an. MCCCIV. ad hoc offi-
cium evectus est; ipse Petrus laborem suum an.
MCCCXI. finivit. Verisimile tamen mihi videtur opus
istud in Bibliotheca Budensi extitisse, quod Floren-

tiae an. MCDLXXVIII. in sol. typis excusum fuerit, unde cum aliis litterariis mercibus ibidem comparatis exemplar aliquod Budam pervenerit; de quo cum fortassis alicubi mentionem reperisset Camerarius, originale ipsum Mathiae putaverit inscriptum suisse; aut scriptor aliquis peculiari cum dedicatione exemplar suum Regi munifico obtulerit. Neque hic repeto jam alibi laudata: Naldi Naldii libros IV. de Bibliotheca, Galeoti Martii de incognitis vulgo; Bartholomaei Fontii opuscula; stellarium item Joannis Tolhopf, Synechi libros de somniis, Marsili Ficini epistolarum libros VIII. T. Alexandri Cortesii poema de laudibus bellicis Mathiae, quae quinque postrema supersunt in Guelpherbytana, alioquin cum aliis ejusdem librarii thesauri codicibus, si aliquando integer Corvinianus catalogus texatur, recensenda. Reliqua adjectis editionibus, ut occurrerunt, proponam.

- I. *Angeli Politiani Nutritia*, cuius tamen poematis dedicatio in collectis ejus operibus inter epistolatas rejecta est, quod Politianus a morte Mathiae illud typis Florentiae an. MCDXCI. commissurus dedicationem aliam ad' Antoniottum Gentilem Card. Au-riensem praefixerit, uno opusculo duos sibi obstrin-gens. Neque etiam commentaria, quae in hoc poema cudenda Regi spopondit, lucem viderunt.
- II. *Joannis Regiomontani ephemerides* saepius excusae, ob quas autorem octingentis aureis numis a Ma-thia donatum ferunt.
- III. *Hermogenis Rhetorica cum Aphthonii progymna-smatibus a Bonfinio latinitate donata ad Mathiam Regem.* ed. Lugduni apud Sebastianum Gryphium 1538. 8.
- IV. *Herodianus ab eodem e greco versus ad Mathiam.*

- V. *De Corviniana domus initii libellus Mathiae inscriptus.*
- VI. *Symposion Trimeron de virginitate et pudicitia conjugali ad Beaticem Reginam.* ed. a Sambuco. Basileae MDLXXII. 8.
- VII. *De historia Aesculana libellus Beatrici Reginae dicatus.*
- VIII. *Libellus epigrammaton Joanni Corvino filio dedicatus, cum praefatione de instituendo novo Principe.* Haec a se, ut primum Retzii Austriae Regem convenerat, oblata fuisse narrat ipse Bonfinius Dec. IV. lib. VII. p. 499.
- IX. *Liber de architectura in latinum traductus a Bonfinio in usum Mathiae, cuius ipse iterum meminit loc. cit. p. 497.*
- X. *Galeoti Martii de sapienter, egregie et jocose dictis et factis Mathiae Regis ad Joannem Corvinum; de quo supra §. VI.*
- XI. *Aurelii Lippi Brandolini dialogus de vitae humanae conditione etc.* ut supra §. XII. ad not. e.
- XII. *Petri Nigri ord. Praedicatorum Clypeus Thomistorum adversus omnes Doctrinae Doctoris Angelici obrectatores Regi Mathiae dicatus.* ed. Venetiis 1481. fol. et iterum ibidem 1504. fol.
- XIII. *Antonii Torquati prognosticon ad Mathiam Regem.*
- XIV. *Petri Ranzani Ord. Praed. Epitome rerum Hungaricarum Mathiae Regi dicata, ut quidem Jac. Echard T. I. Scriptor. Ord. Praed. p. 876. et Sigismund. Ferrarius de rebus Hung. ordinis ejusdem p. 455. affirmant; neque enim in editionibus hujus operis ulla ad hunc Regem extat dedicatio, aut in decursu narrationis aliqua allocutio: scriptum tamen est vivente Mathia, et Petro in Aula regia legati munus agente.*

- c) Götze op. cit. Tom. II, n. 261, p. 201, recenset *Gn̄listan Scheich Sâdi*, seu Scheich Sâdi rosetum lingua persica compositum cum versione Arabica in codice leliceae papyri an. MDLXVI. in 8. exaratum, cui adscriptum est: *Liber hic in direptione Urbis regalis Ungariae Budensis 1686. a milite Saxonico in praedam actus ad me pervenit mens. Dec. dicti anni. Quem in memoriam tantae victoriae servo.* Sic plures Turcici, Persici et Arabici codices fuerint reperti, quemadmodum tres magnae cistae manuscriptorum Turcicorum res oeconomicas et militares Budenses concernentium ad Bibliothecam Caesaream tunc sunt translati, ut Nesselius ad cit. catalogum reliquarum Budensium manu sua notavit.
- d) De ea Galeotus Martius lib. II. de homine: *non referam, quantis impensis construxerit illam omnibus fere mortalibus celebrem Bibliothecam, in quam omnium disciplinarum monumenta congeffit.* Similis est locus Pirckheymeri apud Pflugium: *Nactus sum codicem gracum ejusdem Gregorii Nazianzeni ex Ungariae spoliis ultra quinquaginta opercula ejusdem sanctissimi ac doctissimi viri continentem.* Pflugius quidem hunc codicem Corviniana attribuit: sed res incerta est.

XVIII.

Huc ergo devoluta est ingens Bibliotheca Corviniana gloria, ut ex multis codicis millibus ne quadringentos quidem reperias, quos sive superstites, sive hac olim sede no-

tatos nomine suo appellare possis; nisi etiam istud inter rariores felicitatis gradus numerandum sit, esse saltem adhuc fragmenta et reliquias, quae certa sint; cum nec Alexandrinae Ptolemaeorum, nec Byzantinae aut Romanis antiquis contigerit, ut in ullo volume fuisse se testari queant. Nihil hae praeter famam posteritati transcriperunt, ista laudes, quas a selectu, ornatu, et pretio externo mutuata est, nonnullis codicibus insigniter vestitis aut venuste pictis tuetur: ex quibus convincimur, non vana fuisse praeconia, quae unanimi ore spectatores ejus quondam effuderunt. Etsi vero nunc ad splendorem istum nulla Bibliotheca aspirare possit, non est tamen, quod magnopere nostris indoleamus temporibus, qui Bibliothecas Hungaricas non modo aliunde conquisitis, sed in ipso quoque patrio solo enatis, auro cedroque ac Corviniana regia non indignis operibus in dies cernimus illustringari et augeri.

M A N T I S S A
MISCELLARVM OBSERVATIONVM

EX MSS.

P. XYSTI SCHIER

A V G V S T I N I A N I

COLLECTA,

CIVIS ARGVMENTA, SERIEMQVE EXHIBET SEQVENS
PAGINA.

- I. Hungarica.
  - II. Germanica.
  - III. Austriaca.
  - IV. Viennensis.
  - V. Sacra.
  - VI. Augustiniana.
  - VII. Litteraria.
  - VIII. Physica.
  - IX. De Imaginibus DEIPARAE in Numis
Hungaricis.
-

---

§. I.
HVNGARICA.

---

1. Cl. Franciscus Carolus Palma S. J. in
Specimine Heraldicae Regni Hungariae lib. I.
Cap. VI. pag. 37. varia disputat de origine
Tricollis in Regio scuto, atque illum recte
ante exitum seculi XIV. non coepisse demon-
strat. Certum enim est, ante Sigismundi Re-
gis tempora nullis in ceris Regiis, aut numis
eum conspici, minus a Divo Stephano cum
cruce fuisse receptum, quamvis Carolus I. Rex
basim aliquam cruci supposuerit. Sigismundus
primus tres colles subjecit, quod ejus cerae,
et sigilla majora in scriniis arcanis Caesareis
a me an. 1769 inspecta jam indubium red-
diderunt. Etsi vero idem Cl. Palma hanc
aetatem ostenderit, non tamen possum in sen-
tentiam ipsius abire, ut mutationem istam vi-

tio artificum, aut ingenio errantium sculptorum, qui illud primum Academiae Budensi a Sigismundo concessum vidissent, paulatim invaluisse credam. Si enim, ut certum est, Sigismundi cerae, et quidem maiores *Tricollem* exhibent, potius inde concludendum existimo, Regem istum arma sua Academiae huic concessisse, quam quod ipse eam fuerit imitatus. Sigilla et Insignia a Principibus conceduntur, et si propria sua indulserunt (quod saepius a Principibus factum scimus) id singularis gratiae indicium semper habitum fuisse constat.

2. *Rákos*, aut, ut in antiquioribus litteris legitur, *Rakows* appellatur campus prope Pestinum, ubi Comitia Regni Hungariae quondam celebrari solebant. P. Steph. Kaprinai *P. I. Hungariae Diplom.* p. 337. judicat nomen ejus a fluvio fines perluente sumptum; hunc vero *Rákos* (*cancrosus*) dictum, quod *Rák* Hungaris cancrum significet. Attamen haec opinio aliis non probatur, quod hic

amnis canceris destituatur. Quare e Slavonico *Rák*, quod concilium denotat, deducunt. Deductio apta rei est; et sane plurima flavonica vocabula apud Hungaros Civitate donata sunt. Mathias Belius *Tom. III. Not. Hung.* p. 42. existimat prima hic Comitia fuisse celebrata anno MCCCCVIII. dum Carolus I. Rex crearetur. Verum paulo antiquius horum testimonium habemus ex actu appellationis Andreae III. et Ordinum Regni an. MCCXCIX. facto, ubi dicitur: *Cum enim hoc anno ad Congregationem Regni Generalem praedictus Dominus noster Rex Andreas, et Dominus Johannes.... ac Nobiles Regni Hungariae secundum seriem constitutionis anno praeterito promulgata editam pro reformacione pacis et status regni, ac recuperacione immunitatis Ecclesiasticarum libertatum in locum Racus vocatum prope Budam Civitatem situm, Regni scilicet medium fuissent congregati.* Unde etiam clarum fit, cur hic campus prae ceteris ad comitia celebranda fuerit electus.

s. Cum Mathiae Corvini Regis mors tam suis, quam vicinis Regnis fuerit maxime memorabilis, mirum tamen est, quam varient Scriptores in die assignanda. Michael Siglerus in *Chronolog. rer. Hung. Lib. I. Cap. V. ad annum 1490.* *Mathias Rex Hungariae eo die festo, qui Palmarum memoriae dicatus est, Viennae apoplexia moritur.* Eadem Christoph. Parschitius in *Tabella Hung. p. 92.* At Procopius Lupacius in *Ephem. rer. Bohem. ad V. Aprilis. A. D. 1490.* *Mathias Huniades Corvinus Rex Ungariae, Georgii Boemiae Regis ex filia de priore uxore gener, Viennae Austriae apoplexia percussus moritur, nocte antecedente sextum diem April. quae tum fuit feria secunda post palmas ut ajunt.* Mathias de Mechovia *Lib. IV. Chron. Pol Cap. LXXIII.* *Anno Domini 1490, die Lunae, quinta mensis Aprilis, Mathias Rex Hungariae apoplexia, qua praecedenti die oppressus erat, in Castro Viennae Australis suffocatus et extinctus est.* Ant. Bonfinius *Dec. IV. Lib. VIII.* afferit eum *Nonis Aprilis die et hora*

Martis obiisse. Joan. Cuspinianus in Caes.
p. DCCXXVIII. Quum mors Mathiae Re-
gis Hungariae nunciaretur, qui Viennae an-
no Christi millesimo, quadrageentesimo, no-
nagesimo, in Vigilia coenae Domini mor-
tuus est. Huic quidem errorem eo minus con-
dones, quod Viennae jam tum versatus fue-
rit. Attamen feriam tertiam hebdomadae san-
ctae, id est, VIII Idus Aprilis, et diem sex-
tum ejusdem mensis signandum esse, demon-
stravit P. Kaprinai op. cit. p. 11. productis
litteris ipsius Reginae Beatricis. Ego praeter
diem etiam horam mortis indicare possum ex
Actis Facultatis Medicae ad h. a. Tertia fe-
ria post Palmarum obiit infra septimam et
octavam de mane Mathias Ungariae et Boe-
miae Rex, et Austriae Dux, cui exequiae
in octava post cum solemnitate celebrate
fuerunt. Acta sunt ista Wiennae anno 1490,
die supra scripto.

4. Quoniam de aetate Vladislai II. Hun-
 gariae et Bohemiae Regis non satis convenit

inter Scriptores, libet ea, quae hue faciunt, adnotare. Bohuslaus Lobkowiz ab Hassenstein in epistola ad Bernardum Adelmanum an. 1509. 28 Febr. data (*in operibus fol. 156. ed. Prag. 1563. in 8.*) ait: *Mutasse mihi vijus est (Vladislaus) vultum, et nescio quomodo semper cogitabundus incedere, magisque praeseferre moestitiam quam gravitatem; neque id, ut ego arbitror, vitio senectutis accidit (vix enim sextum et quinquagesimum annum attigit) sed curis et solitudinibus, nempe qui omnem pene aetatem inter bella, et suorum infidias traduxit.* Matthias de Mechovia in *Chron. Polon. Lib. IV. Cap. LXVI. ad an. 1456.* Vladislaus natus erat feria secunda post Dominicam Oculi, quae fuit prima mensis Marci post horam tertiam noctis, et in octava Paschae per Thomam Episcopum Cracoviensem baptizatus. Eandem diem et annum habet Ludovicus Decius de Familia Jagellonum pag. XLII. Idem de Sigismundi Regis temporibus ad annum MDXVI. p. CXI. narrat: *Die tredecima*

*Martii ante lucanum Wladislaus Pannorum
Boemorumque Rex Sigismundi frater con-
fectis jam annis sexaginta moritur.* P. Pray
*Tom. IV. Annal. Reg. Hung. p. 390. et P.
Nicolaus Schmith in Epp. Agriens. T. II.*
exhibit tabellam tumbae Ladislai olim af-
fixam; sed ita differunt, ut securitatis gratia
adhuc ipsa tabella aenea in Bibliotheca Cae-
farea inspicienda sit.

5. Beatus Rhenanus *Rer. Germ. Lib. II.*
p. 103. (ed. Basil. 1531. fol.) ait: *Sic Unga-
ricus sermo nostra aetate primum scribi coe-
pit.* Id fortassis de raritate intelligi potest;
vidi enim in codice membran. Capituli Po-
son. sub an. MCC. scripto sermonem Hunga-
ricum scriptum in funeribus dicendum,

6. *Colosvár, Germanis Clausenburg, Tran-
sylvaniae Civitas communi, jamque recepto
usu apud latinos Claudiopolis appellatur.* P.
Sigismundus Ferrarius de *Rebus Provinciae
Hung. Ord. Praed.* p. 499. putavit primum

Claudiopolim dictam: Fr. Joannes Hungar-
rus Claudiopolitanus, sive (ut nunc vocant)
Colosvariensis. Recentius tamen esse ceteri
consentient. P. Samuel Timon *Lib. I. Imag-*
inis antiquae Hungariae Cap. XVI. id de-
monstrandum suscepit, existimatque nomen
istud sub an. MDC. natum. Recessit paulo al-
tius P. Szegedius in Decretis et Vitis Regum
Hungariae, qui Transylvaniam possederunt
pag. 354. judicans illud sub an. MDLXXX.
in usum venisse. Confirmavit hoc ipsum P.
Steph. Kaprinai *P. I. Hung. Diplom. p. 20.*
allegato Stephani Báthorii Poloniae Regis
Diplomate an. MDLXXXI. Patribus S. J. con-
cesso, in quo tam *Colosvarinum*, quam *Clau-*
diopolis nuncupatur. Attamen arbitror trigin-
ta adhuc et supra annos addendos. Joannes
Sambucus in *Charta Transylvaniae*, quam
an. MDLXVI. Viennae edidit, triplici nomi-
ne locum signavit *Claudiopolis*, *Clausenburg*,
Colosvár. Imo Georgius a Reycherstorff in
Charta, quam *Chorographiae Transylvaniae*
an. MDL. Viennae fol. editae praefixit, ea-

dem tria nomina adjecit. Ut tamen valde adhuc incognitum tunc fuisse credam, facit silentium tum ipsius Reycherstorffii in hoc opere, tum Wolfgangi Lazii, quorum prior Transylvanus erat, posterior, cum totus esset in vestigiis Romanis inquirendis, non meminit hujus nominis et originis in *Com. Reipubl. Rom. Lib. XII. Sect. I.* Quin *Clausenburgi* notionem aliunde derivat, scilicet a *Claustrorum trans lucum auxiliaribus, quorum Scotus in Dacia nomen exprimit.*

7. In lingua Hungarica superlativus gradus formatur praeponendo syllabam *leg* comparativo. Olim particula haec etiam *lyeg* dicta occurrit, *jeg* autem a *blaefis* adhuc dicitur. Kalmár p. 50 in suo prodromo putat *certissimum*, eam a scythico *jeg melius* descendere, quod quidem facile admitto applicari posse ad multa vocabula; ea tamen, quae infortunatum quidpiam, malum, aut atrox indicant, omnino huic compositioni repugnant. Mea opinione haec superlativum construendi

methodus non ex proprietate originali linguae Ungaricae, sed aliunde advenit, quod Gentes aliae, in quibus Ungaricae linguae usus floruit, ita non construant, ut sunt Lappones, Fenni, aliaeque. Confer P. Joan. Sainovics demonstratio: *Idioma Ungarorum et Lappum idem esse*, pag. 58. Unde ergo? Ego existimo eandem originem moderni Ungarici superlativi gradus esse, quae moderni gallici est, ubi *le* vel *la* comparativo praefigitur, ut superlativus formetur. Similitudo communem videtur indicare originem. Gallis mutatio linguae praecipue per Gothos accidit: Hungaria terras, a Gothis olim inhabitatas occuparunt, pluribus haud dubie ex prioriente secum permanentibus. Quod crederem, re penitus inspecta, absque difficultate ultra posse demonstrari.

8. Ad hanc eandem observationem de origine Ungarici superlativi gradus fortassis etiam vocabulum *Szent* applicari posset. Illam a *Sanctus* latino descendere nemo dubitabit.

Att vero unde litterae A in E permutatio? Videtur ex eodem, unde Gallorum *Saint* ejusdem fere pronunciationis, scilicet ex Gothicō descendere. Hinc etiam vocem hanc *Szent* Divo Stephano Rege antiquorem, fecus atque P. Sajnovics in cit. opere pag. 9. afferuit, omnino esse existimo.

9. P. Sajnovics pag. 31. meminit literas F. V. B. frequenter apud Lappones montanos et maritimos permutari. Idem etiam observat pag. 24. a Leemio in Grammatica Lapponica interdum literam O scriptam fuisse, ubi Ungarus A posuisset; scilicet suppressus, et fere litterae O affinis sonus litterae A, quam sine accentu scribunt, permutationis causam, seu occasionem praebuit. Eadem jam olim apud Hungaros evenisse probatur ex nomine *Aba*, quo tertius Rex vulgo appellatur. Hunc Germani coaevi scriptores alii *Ovo*, alii *Ofo* scribunt, quod non nisi ex diversa apud Hungaros auditā pronunciatione fieri potuit.

10. Ad indagandam Veterum apud Hungaros literae aut vocis alicujus pronunciacionem suaderem vicinarum Gentium veteres libros adire; cum enim hae non prout scrihebant, sed prout dicebant Hungari, vocabula scriberent, pronunciatio antiqua habebitur. Sic literam Z antiquis Hungaris ut Germanicum TS fuisse, videtur erui posse ex voce *Geyza*, quem apud Germanos *Kautſe* dictum repries. Non minus serviet haec collatio ad demonstrandam antiquitatem alicujus vocabuli; sic Ottocarus Horneckius Cap. 48. de Stephano V. cecinit:

Urlaub er von dem Vater nam
 Vil manigen hohen fram
 Pracht er, und manigen Zelgat
 Hincz Pettaw fur die Stat,
 Die wart von jm besessen.

Deinde Cap. 268.

Uber daz gemerkch sach man drafen
 Die Ungrischen Zolgat.
 Den Purgern von der Newnstat
 Geschach großer Ungemach.

Fateor, ajebat Pezius in Glossario, hic haerere mihi aquam. Suspicor esse genus armorum, vel machinae cuiusdam bellicae; at qualis ea sit, eruditiores me docebunt. Scilicet alias *Servum*, hic *Militem* significat *Szolga*, eo modo quo Germani etiam *Knecht* in dupli sensu olim adhibebant. Scribebatur etiam antiquitus *Szalgat*. Ceterum respice hic ad num. 9.

11. Hungaricum *Király*, origine Slavonicum *Král* esse nemo dubitabit. At vero ipsos Hungaros etiam *Král*, et non *Király*, nulla scilicet facta mutatione, dixisse, videatur erui posse ex cit. Horneckio cap. 67.

Mit maniger Hannde Zir

Riten zu dem mal

Geschokcht umb ir Chral.

Et cap. 404. Die Vnger mit ir Gral. Ac cap.

397. Ewren Vngrischen Gralen.

12. *Mathias* (ait Horváth in *Introd. ad Hist. Hung.* p. 139.) *Rex, neque enim adhuc*

Superum munus ingens Ars typographica hominibus contigit, in urbibus singulis, ubi quaeftior librorum ſupellex, scriptores conſtituit, qui transcriberent quidvis uſpiam illuſtrium Authorum. De origine Typographiae controvertitur, ejusque annus natalis incertus eſt. Attamen multum ante annum 1477. quo circiter initium Bibliothecae Corviniana constituitur, coepit, jamque tum ferē tota Europa diuifa fuit, quin et in Hungaria jam ſedem acceperat.

13. Quemadmodum apud Hungaros ſa-
pe cognomina ſumpta ex Patre, ut *Pálfi*,
quod eſt Pauli filius, *Péterfi*, *Bánfi*, *Petri*,
Benedicti filius: ita apud Slavos Patris no-
mini *viz* adjectum eſt. Sic *Nankviz*, filius
Nanki, *Dirskviz* filius *Dirsky* (vide Dregeri
*Cod. Diplom. Pomer. Tom. I. p. 55). Unde
etiam Dráškovics, Keglevics, Pálkovics etc.
ſumpta ſunt haud dubie, quod apud Croa-
tas, qui *vich* ſcribunt, indagari poterit.*

14. *Pristaldus* vox in Hungaricis Diplomatibus veteribus et legibus saepius occurrens est origine Slavonica, significans missum, seu hominem Regium. In litteris Principum Rungianorum et Slavorum *Pristalli* vocantur.

15. Frequens est apud Hungaros, ut acinacem suum *frameam* appellant, cum tamen haec vox neque latina sit, neque apta ad gladium eorum, seu acinacem designandum. Utriusque dicti mei rationem ex Tacito accipe. *Lib. VI. de moribus Germanorum: Hastas, vel ipsorum vocabulo frameas gerunt, angusto et brevi ferro, sed ita acri, et ad usum belli habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus, vel eminus pugnant.* Eo usum fuisse Hornekium supra num. 10. clarum faciet.

16. Est currus per universam Europam receptus, quem Germani *Gutsche* aut *Kutsché*, Itali *Cocchio*, Galli *Coche*, Hungari *Kotsy*, Carnioli *Kotschia*, Hispani etiam *Coche* ap-

pellant. Paucis origo nominis est cognita. Herbersteinus in *Comment. Rerum Moscov.* pag. 153. *Ipse continuo Pannonium currum conscendi, quo trijugis equabus curru volitante celerrime ferebar, paucisque horis Budam triginta duobus milliaribus perveni. Tantae autem celeritatis causa est, tam commoda per justa intervalla respiratio equorum, et permutatio; quarum prima utuntur in Prukh, oppidulo ad Leytham fluvium, qui Austriam et Hungariam dividit, distatque a Vienna 6 mill. Secunda in Owár Castro, cum Oppidulo Germ. Altenburg 5. mill. Tertia in Jaurino Oppido, sedeq[ue] Episcopali. Hunc locum Hungari Jurr, Germani vero ab Raba fluvio, qui Oppidum alluit, Danubiumque ingreditur, Rab appellant. Hoc quidem in loco, qui ab Owár 5 milliaribus distat, equos permutant. Quarta sex infra Jaurinum milliaribus in pago Cotzi, a quo et rectores currus nomen acceperunt, Cotzique adhuc promiscue appellantur. Ultima in Wark pago, quinque a Cotzi mil-*

*liaribus: quo loci equorum soleas, num qui
clavi vacillent, aut defint, inspiciunt, cur-
rus, loraque sarciant. Quibus omnibus re-
fectis Budam sedem Regiam 5. inde mill. in-
vehuntur.*

17. In memoria, seu serie Archiepp. Sa-
lon. (Tom. III. Schwandtneri, pag. 663.) le-
gitur: *In eadem Ecclesia (S. Matthei) est
aliud Sepulchrum, in cuius labro superiori
leguntur infra scriptae litterae Gothicæ
unica linea sculptæ: + HIC REQUYSCET FRA-
GELIS EI INUTELISI X HANNIS PECCAT X R
HARCHIPISC X PUS. Quisnam autem fuerit hic
R. Archiepiscopus incompertum est, cum in
antiquis Archiepiscoporum nominibus nullus
tali caractere notetur ante B. Rainerium, qui
in Ecclesia S. Benedicti magna veneratione
colitur. Si lectio restituatur, ut debet, sci-
licet: + Hic requiescit fragilis et inutilis
Johannes peccator Archiepiscopus, patebit
eundem esse cum eo, de quo supra num. XLII.
Joannes primus Archiepiscopus*

*in Spalato, iste fecit templum argenteum,
et aedificavit Ecclesiam S. Michaelis de
Mare, tumulatus est in Ecclesia S.
Matthaei.*

18. Major erat Hungaris communio cum Graecis, atque illis videtur, qui suscep tam a Latinis fidem Christianam apud eos contra Schwarzium defenderunt. Sic in synodo Laurentiana MS. Can. LIII. *Siquis uxorem suam adulteram probaverit, si voluerit, ducat aliam; illa vero, si nobilis est, sine spe conjugii peniteat: si plebeja, sine spe libertatis venumdetur. Quod si probare non poterit, idem judicium maritus paciatur, et illa si voluerit, maritetur. Quod Ecclesia latina nunquam adprobavit (1).*

(1) Optandum fuisset, ut Author nobis saltem annun tias hujus Synodi celebratae indicasset. Est ea utique una de illis, quas is pro *Supplemento ad Concilia Hungariae a Péterffyo praetermissa* dudum desti naverat. De qua re jam alibi quaepiam et dicta sunt a me, et dicta etiam contra me. Hic id unum ajo, Litteratos Hungaros ardentissime cupere, si

§. II.
GERMANICA.

---

1. Joannes Perierus S. J. in Actis SS. XIV. Septembris p. 767. ubi miracula quaedam de S. Nothburga e germanico vertisset, ad locum illum: *alii puerum deportari volebant ad Labacensem...* (b) alterumve *Chirurgum*, ut seu sectione, seu remedio alio curaretur, notat (b) vocem unam praetermissi, Germanice *Freyman*, quod non constaret de determinata significatione; ex adjunctis tamen vix dubito, quin *Chirurgus* aliquis primarius defignetur, qui ob eximiam in arte peritiam vel immunis est a communibus vectigalibus, et oneribus loci, vel etiam donatur mercede an-

Tomum I. operis splendidissimi, quod titulum prae-
fert: *Leges Ecclesiasticae Regni Hungariae etc.*
Albae-Carolinae jam an. 1787. editum mox subse-
quatur Tomus II. quo possint et hujus Laurentianae,
et aliarum ipsos adhuc latentium synodorum lectio-
ne suriem quantocvus satiare.

nua, ut pauperibus liber fit ad eum accessus.
Frey autem liberum sonat, man virum.
 Tantum interest, ut Interpres non modo lingua utramque perfecte calleat, sed et varios loquendi modos diversis in Regionibus usitatos perdiscat, attendatque ubi prescriptum sit. Nihil enim hic *Freyman* aliud significat, quam *Carnificem*. Accedebatur autem olim hoc genus hominum ab infima plebe, ubi putabat morbum a magia ortum, et aequali superstitione curandum esse. *Carnificem* vero *Freyman* vocare non in Carniola tantum, verum etiam per omnes nostras terras communis usu receptum est.

2. Graecii in memoriam adventus Caroli VI. et Elisabethae Augustorum, cum Styriam, Carinthiam, et Carnioliam anno 1728 inviserunt, Portae ad Muram tendenti, quam primum subierunt, inscriptum fuit: *Bene ConvenIVnt, et In Vna seDe MorantVr C. VI. et E.* Legebatur usque ad annum 17... quo altera inscriptio substituta est.

3. Antiquis temporibus, cum quis Imperatorum Germanicorum nondum Romae coronatus esset, solo *Romanorum Regis* titulo utebatur. Postea sec. XVI. cessantibus Romanis coronationibus, se *Electos Romanorum Imperatores* scribebant, qualiter adhuc juri suo, praetensionique inherentes Romanii eos appellant. Sec. XVII. se absolute *Romanorum Imperatores* scribere coeperunt. Quo anno id factum fuerit, nondum compiri; quamquam huic rei indagandae etiam nullam impenderim operam. Ultimi numi *Electum* nominantes occurserunt mihi duo Silesiani Quinarii. Prioris haec est inscriptio: LEO-POLDVS D. G. EL. R. I. S. A. G. H. BOH. REX. (XV.) ARCHIDVX. AVST. DVX BVRG. ET SIL. 1662. Aquila biceps cum scuto Austriae. Alter ejusdem anni et inscriptionis habet scutum compositum. Attamen in monetis alibi excusis jam prius cessaverat.

4. In auctione publica, qua Bibliotheca Eminentissimi Trauthsonii vendebatur, emi

codicem membranaceum vaustum varia continentem, qui olim pertinuit ad Monaſterium Sororum ad *Ripam amoris*. Quod illud? Eſt quod *Munambach* adhuc dicitur Ordinis S. Dominici; *Minne* enim antiquitus apud Germanos amorem ſignificabat: quod apud alios ſatis deductum reperies.

5. Fallitur Hagiographus, dum Tom. III. Jun. in Actis SS. pag. 194. dicit: *Numbergenfis Episcopatus tota Germania nullus eſt, ſed nec alibi uſpiam.* Naumburgensis enim Episcopatus, qui et Citizenis, ſaepe Numbergenfis dictus reperitur.

6. Hieron. Pezius in cit. Glossario ad vo-
cem *And* Aſtriacum *Es thut mir recht ant
um ihn* interpretatur: *Multum eum defidero,*
quod mihi non videtur, ſonat enim: *Sentio
multam admonitionem de illo.* Unde eſt occul-
ta interna admonitio ſine apparente cauſa ex-
terna *Die Ahndung*; qua de re, velut de ſen-
tu hominis ſexto Tractatum germanicum le-
gi, ubi origo ejus disquiritur.

7. Pezius in cit. *Glossario ostendit multis productis diversorum authorum locis*, Germanos olim filium *Parn*, vel *Barn* dixisse. Existimo hoc nomen primum introductum fuisse ab Ecclesiasticis, quibus sacra scriptura erat usitator. In hac autem occurrit *Barjona*, *Barjoseph*, aliaque, *filium Jonae, Josephi* etc. indicantia; *Bar* enim in Hebraica lingua *filium* sonat. Confer ea, quae idem ad vocem *Und* adducit.

8. *Ringhaus* communiter Viennae appellatur domus, ubi Caesarei canes aluntur, cum proprie *Rüdhaus* dicenda esset a *Rüde*, quod magnum canem, seu molossum significat; unde etiam praefecto *Rüdmeister* nomen est.

9. Pezius in cit. *Glossario ad vocem Snayffen* ait: *Ein gewisses Stickwerck, genus operis Phrygii*. Non ita, saltem nostris Austriacis vulgo; hi enim intelligunt aliquid copiosum ex ordine pendens, ex. gr. *Ein Snayffen Perl;* *Ein Snayffen Trauben*, Dicunt etiam *Schnäffen*.

10. Idem *Tagwayd* explicat *Tagreise*,
iter diei. Sola diversa a nobis scriptio ob-
scurum reddit; sic enim locum unius diei iti-
nere dicimus: *Einen Tagweit entlegen.*

11. Ibidem vocem *Tatträr*, ubi addit:
Tartern, *Tartari*, vet. nosf. vocab. *Tadter*,
Tartarus, *Tadterei*, *Tartaria*, observa mo-
dernum tam latinum quam germanicum voca-
bulum gentis illius et regionis corruptum esse;
proprium enim est *Tatarus* et *Tataria*,
Tater, *Tataren*. Styri adhuc *Tatterman* figuram
terrendis avibus et pueris aptam appellant.

12. Idem ad *Wag*, explicat *Waffer*,
Fluss, *Strohm*, *Aqua*, *Flumen*; et adducit
exemplum ex Horneckio Cap. 64.

In des Wages Unden

Virczehen taufent Man versunkchen

Der Unger und ertrunkchen.

Quamvis libens admittam alias *Wag* etiam
aquam significare, attamen hic fluvium *Va-*
gum indicare videtur Horneckius.

13. Communiter dicimus *lineam telam Leinwat*, et mercatores ejus *Leinwathändler*, quod sane perperam fit; cum enim *Wat* proprie *vestem* significet (vid. cit. Glossarium voce *Wat*) *Leinwat* *vestem* *lineam*, et non *telam* indicabit.

14. In Pomerania *Taberna* appellatur *Krug*; fortassis inde nostrum *Krug*, quo cantharum argillaceum plebs nominat, ortum est, aut potius utrumque ex alia lingua sumptum est.

15. In Styria, alibique occurunt in pagis et locis solitariis hospitia, quae *Tafern* vocant. Id nihil aliud quam *Tabernam* significat, prout multa ex latino sumpta nomina reperiuntur.

16. In lectione Auctorum barbarae aetatis necesse est advertere semper, ne fortassis scriptor vocem aequivocam linguae suae mala latinitate donaverit. Qua in re offendit Da-

niel Papebrochius. Cum enim in processu de
SS. Virgg. Eischellens. (ad diem XVI. Jun.
p. 128.) legisset: *super mundum arcum pa-*
pyri posuit; ipse adnotavit: Fortassis arcam;
sed nihil muto, quippe nec hoc plane satisfa-
cit. Utique, cum scriptor germanicam vocem
Bogen, quod arcum et philyram significat,
*perperam *arcum* dixerit, ubi philyram dice-*
re oportuisset.

§. III.

AVSTRIACA.

1. De Joanne Seidelio, ejusque ingenio ac laboribus plura memorat P. Antonius Socher in Historia Provinciae Austriae, verum anno 1567. desinit, ubi illius e Societate dimissio nem retulit. Pro reliquis ergo serviet epitaphium Neostadii in Cathedrali templo adhuc superstes. an. 1764. Mense Februario a me descriptum.

D. O. M.

IOANNI. SEIDELIO. OLOMVCENSI. THEOLOGIÆ. DOCTORI. OFFICIALI. ET. CONCIONATORI. SVO. VIRO. DOCTO. PIOQ. DE. ECCLESIA. DEI. BENE. MERITO. MONUMENTVM. HOC. LAMBERTVS. EPISCOPV. P. C. NATVS. ANNOS. LVIII. OBDORMIVIT. IN. DOMINO. XXX. OCTOB. ANNO. NATI. SERVATORIS. M. D. LXXVIII.

2. P. Martinus Kropf Benedictinus Mel-
licensis lapidi super sepulchrum Matris suae
erecto in coemeterio ad S. Leonardum am
Forst ex uno latere sequens distichon (legi il-
lud Mense Aprili 1763.) insculpi curavit:
*Hic recubat mulier bona: si res rara, Viator,
Rarior est ideo; nam bona semper erat.*

3. Viennae ad S. Jacobum sepulta est ult-
ima familiae Ulrichskirchianae cum hac se-
pulchrali inscriptione: Des Hans von Kollo-
nitsch auf Burgschleinitz Ehegemahl Eva gebohrne
Fürstin von Ulrichskirchen, die letzte ihres Namens
und Stammens. 1613. Octob. 6.

4. Jac. Echardus Tom. II. Scriptor. Ord.
Praed. p. 215. non pauca congesit de Mathia
Cithardo Ordinis sui Alumno. Addo aliqua:
Adfuit coronationi Maximiliani II. Franco-
furti, uti habetur apud Goldastum p. 282.
Herr Mathias Sittardus von Ach Hofs prediger. An-
no MDLXVI. secutus Castra, ibidem morbo
correptus, et tandem Viennae defunctus, ac

ad S. Dorotheam sepultus est. Lapis sepulchralis hanc praesefert inscriptionem :

Hie liegt begraben der
Erwirdig und Hochgel-
ert Herr Mathias Cithar-
dus Prediger Ordens der hei-
lichen Geschrifft Doctor
Probst zu Leitmeriz Wei-
land Kaisers Ferdinanden
Saligster Gedachtnus
Und Maximilian des II.
jezt regievnden Kay-
fers gewester Hofpredi-
ger, Welcher den XXX
tag Octob. des MDLXVI
jahrs alhie in diesen Gotts-
haus Gott saliglich mit
Tod verschid. Dem Gott
genadig und barmhercig
sein wolle. Amen.

§. IV.

VIENNENSIA.

1. **M**agna DEI Optimi Maximi bonitate, singularique Principum nostrorum vigilantia fit, ut jam a sexaginta fere annis (2) ab omni contagione liberi sumus, cum tamen praeteritis seculis saepissime his malis Vienna affligeretur. Georgius Tannerus I. C. Actis Nationis Austriacae an. MDLXI. haec inseruit: *Siccitatem... hac aestate experti sumus plane incredibilem. Quare peste deinde hic Vienae graffante Serenissimus Rex Boemiae etc.* *D. Maximilianus etc. una cum Regina, Liberis, totaque Aula Lintzium abiit. Imperator autem Pragam contendit, ubi venatum extitit funesta. Caeterum longa et diu-*

(2) Hic adnumera etiam annos illos, qui ab obitu P. Schierii, nempe ab anno 1772 usque ad praesentem fluxerunt.

turna experientia hic observatum est, semper
 ab uno et viginti annis pestem in hac Urbe,
 praesertim Etesius non spirantibus, saevuisse.
 Ita et anno Domini 1521 et anno 1541 pe-
 stis magnam stragem edidit in hac Urbe, to-
 taque fere Austria, quando Buda a Turcis
 capta, et Austria tristem cladem passa est.
 Anno item 1570. eadem Acta p. 156: *Inscrip-*
pta vero sunt haec post obitum Reverendi hu-
jas Patris D. Antonini. (Grossupti Ord. Praed.)
 cum is in brumali peste anni 1570, quae per
 totam fere Provinciam hanc graffabatur,
 obiisset. Et p. 159. *Hoc toto brumali tempo-*
re pestis acerrime per totam fere Austriam
graffabatur adeo, ut in Urbe Vienna per dies
singulos 40 vel 50 homines, et ultra etiam
continue obirent. Fames etiam et maxima an-
nonae caritas ita nos pressit, ut modius (ein
Mezen) frumenti 16 et 18 solidis venderetur,
qualis difficultas, in his praesertim locis,
tamdiu durans inaudita erat. Eadem anno
 1613. p. 508. *A mense Majo usque ad finem*
officii hujus Procuratoris per totam fere

Provinciam pestis graffabatur. Circa hoc tempus Caesarea Majestas Comitia Bohemica Creembii propter pestem celebravit; his finitis Lintzium rediit. Eadem p. 510. Toto hoc hyemali tempore pestis in hac Urbe satis graviter graffabatur. Die 20. Octobris Admodum Reverendus in Christo Pater Joannes Montanus Mollenfis Societatis Jesu, SS. Theologiae Doctor insignis et Professor ordinarius Doctissimus, incomparabilis vir aeterna memoria dignus, et de celeberrima hac Universitate meritissimus pestifera lue extinctus est; cuius pia anima vivat Deo ter opt. Max. Pag. 511. Decima tertia Martii MDCXIV.

Serenissimus Archidux Ferdinandus cum Serenissima Conjuge, liberis, et tota splendidissima Aula Viennam appulit; ab Augustissimo Imperatore Mathia ad Comitia Ratisbonam eunte ad Austriae gubernacula vocatus, hactenus ob graffantem pestem in nova Civitate remansit.

Pag. 585. Anno Domini MDCXXI. ipsa die Sancto Colomanno Sacra Procurator (Martinus Haffner U. J. D.) ob defectum inolytæ Fa-

cultatis Theologicae membrorum substitutus
 Rectorem Almae Universitatis communibus
 electum votis licet absentem publicavi Admo-
 dum Reverendum, Nobilem, et Clarissimum
 Dominum Michaelem Haffner SS. Theolo-
 giae Doctorem pro tempore Decanum in Pil-
 lerstorff etc. et eidem sequenti die, comite D.
 Doctore Clemente Radolt Nationis Rhena-
 nae postulato Procuratore Claustroneubur-
 gi, ubi metu pestis Viennae graffantis dege-
 bat, electionem, publicationemque desuper
 factam intimavi. Pag. 603. ad annum 1625.
 Obiter insinuatum cupio, quod semestri isto
 (aeflivo) celebres duos Jure Consultos e Na-
 tione amiserimus, vel potius praemiserimus,
 videlicet Dominum Tobiam Fux Codicis, Do-
 minum Abraham Parth Canonum Professo-
 res; interea in Urbe Viennensi pestis graffata,
 et non levis fuerit annonae caritas: quam-
 quam et frumenti et vini copia nos exhilara-
 verit bonorum largitor optimus. Ad an. 1657.
 15. Nov. Erat scilicet eo tempore non leve
 contagionis periculum, quod cum nobis com-

munem Scholarum interdixisset, etiam optimum Principem (Leopoldum Hung. Regem) arcuit, quo minus posset Serenissima Sua praesentia devotionem nostram (erga S. Leopoldum) excitare. Haec Nicolaus Avanzinus Nationis Austriacae Procurator. Ista quidem adnotasse juvit, ut conjunctis aliis excerptis, quae ceterae Facultates et Nationes praebuerunt, et Historici patrii suppeditant, integra Historia morborum olim Viennae infestorum texi possit.

2. Olim singulari cautela apud Vienneses Academicos invigilatum est, ne aliquis Author *damnatae memoriae* (loquor verbis Indicis prohibitorii Romani) proponeretur sequendus, etiam in illis, ubi nullum fidei periculum esset, quamvis nonnunquam hanc ipsam suam observationem mollire studuerint. Sic Acta Facultatis Artium an. MDXLVII. referunt: *Die 3. Maii statuit Facultas cum bona et salubri deliberatione, quod Grammatica Philippi Melanchthonis non sub suo nomine,*

sed alterius boni doctique Grammatici , qui-
 cunque sine suspicione nostrae Religionis est ,
 publice candideque legatur , atque profiteatur .
 Sic Acta Facult. Theol. an. MDCXXXVII.
 ad 17. Januarii : *Actum etiam fuit de Gram-*
matica Georgii (lege Alberti) Molnár, quam
Gelbhaar recudere cupiebat ; negatum autem
est posse recudi tum ad vitandam confusionem ,
tum quia nullius usui esset , tum ne foveatur in
Semicatholicis studium haereticorum. Atta-
 men an. MDCXLVII. 30. Nov. habent eadem
 Acta Fac. Theol. Cum libellus vitae et morum
P. Lessii Romae 1647. 17. Aug. fuerit prohi-
bitus , censuit Congregatio Decretum illud in
hac Urbe de facto non obligare , revisores
tamen tres elegit , qui viderent , num fortassis
aliunde quid habeat , quo minus hic Viennae
distrahere liceat . Cur in postremo ita actum
fuerit ; haud difficulter quis conjecterit .

---

§. V.

S A C R A.

1. Seculo XI. adhuc non fuisse receptam in Ecclesia Latina elevationem Sanctissimi Sacramenti in Missa, adnotarunt plures rerum ritualium Scriptores. At vero hic ritus nec dum sec. XIII. ineunte communis fuit; nulla quoque genuflexio, sed solum aliquae profundae inclinationes Sacerdoti fuerunt praescriptae. Didici hoc ex Cod. membr. Bibliothecae Capituli Posoniensis scripto sub anno MCC. ubi nihil horum praecipitur, aut consulitur.

2. De authore *Canonis* controversum est. Anonymus a Bernardo Pezio editus *Tractatus de Scriptoribus Ecclesiasticis* haec de Clemente Alexandrino habet: *Mirae autem eruditionis, et eloquentiae fuit. Orationem*

illam Sacerdotis, quam Canonem dicimus,
 ipse composuit, quae et ab omni Ecclesia tan-
 ti est habita, ut in confectione Corporis Do-
 mini perpetuo iussa sit recitari. Cajetanus
 Merati in *Observationibus ad Gavantum P.*
L. Tit. XII. num 8. eadem haec verba refe-
 rens subjungit: *Neminem futurum esse credi-
 mus, cui possit haec sententia placere.* Et
 fortasse auctor hic, sciens a Clemente Ale-
 xandrino Canonem Ecclesiasticum esse con-
 scriptum, ut testatur Photius Codice *III.*
 putavit Canonem illum Ecclesiasticum esse
 Canonem Missae, in quo sane deceptus est.
 Quid vero si locus ille apud Photium ali-
 quando aliter, atque nunc, legebatur? Si
 Canon ille Ecclesiasticus ab opere *de Ju-
 daeis* distinctus sit? Certe Codex Posonien-
 sis hic num. praecedente citatus, sub an. MCC
 exaratus hanc Rubricam Canoni praemittit:
*Clemens Presbyter Alexandrinus quondam
 Magister composuit primus Canonem istum.*
 Convenit praeterea persona ejus, ac officium
 cum descriptione authoris signata a S. Gre-

gorio Magno lib. VI. Epist. LXIV. ubi appellat *Scholaisticum*. Non despero aliquando plura adhuc pro Clemente hoc authore Canonis reperienda fore argumenta.

3. Apud Hildebertum *Lib. de expositione Missae p. 665.* ex editione Parisiensi 1708. fol. legitur in Canone dici: *Hostiam puram et certam*; cum tamen in antiquissimis Codicibus semper legatur: *Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam*. Immo ipse Hildebertus in *Carmine de Mysterio Missae V. 401.* tria consequenter disticha incipit: *Pura damus. Sancta damus. Immaculata damus*. Cur ergo in hoc *certam* legimus? Errore id factum Scriptoris aut Beaugendri editoris, cum Author nolens omnia recense re haud dubie scripserit *Hostiam puram et cetera*.

4. Affectus ille post sacrosanctum *Missae Sacrificium, aut Communionem* dicendus: *Anima Christi sanctifica me etc. frequens*

occurrit in pagellis et libellis per Patres S. J. editis sub nomine: *Affectus S. Ignatii*. Id non aliunde factum est, quam quod hic sanctus vir eum sibi familiarem fecerit, et hinc pro authore ejus habitus fuerit. Verum alii, praesertim editores Missalis Romani, consuliū anonymum hunc affectum reliquerunt, cum longe sit S. Ignatio antiquior. Exhibit mihi eundem P. Leopoldus Fischer e S. J. admirabundus ipse in Codice Ms. Sec. XV. quem tum (anno scilicet 1769) dono acceperat, repertum (3).

- (3) Bibliotheca nostra Leukensis possidet Libellum precatorium charactere Gothicō impressum an. 1516. 8. min. in quo idem affectus occurrit cum hac praemissa rubrica: *Oratio post elevationem, pro qua conceduntur CCC. dies Indulgentiarum a Johanne Papa XXII.* Hoc si verum est, cum Joannes XXII. Ecclesiae praefuerit ab an. 1316. usque ad an. 1334. multo adhuc anterius ejus author quaerendus foret. Porro libellus hic non solum quia precatorium est, quale genus librōrum, sicut et Scholastici, raro in longius tempus conservantur, quod nimirum continuo usu atterantur: sed etiam quod admirandam Chalcographi commendet industriam, magni pretii esse videtur; nam praeterquam quod plurimis daretur Iconibus, singularum paginarum, quarum

5. Ex iis, quos novi diversorum dogmatum eruditos viros, nemo ad Catholicam Ecclesiam proclivior mihi visus est Henrico Christiano Libero Barone de Senckenberg, S.C. M. et Imperii Consiliario Aulico, viro inter omnes, quos tum Vienna numerabat, eruditissimo. Is regnante M. Theresia cum liberius et confidentius loquebatur, fassus est sibi doctrinam Catholicorum non displicere de Sacramentis; in judicis necessitatem praeter sacros libros consensit; conversationem cum Sacerdotibus Catholicis eruditis amabat; in causa probationis cultus perpetui B. Domitiani Carentanorum Ducis, ejusque Beatificationis petitum examen Codicum et Instrumentorum suscepit, quo res promoveretur; cum

438. numerat, extremitates (*Einfassung*) aliis et aliis turgent ornamentis. Adscribo hic clausulam rubro, quo is per decursum abundat, charactere formatam: *Hortulus anime impensis probi Viri Johannis Konberger Civis Nurenbergen, impressus: finem optatum sortitus est Lugduni arte et industria Johannis Clein Chalcographi. An. domini M.CCCCC.XVI. XVIII. Kalendas Aprilis.*

Avenionem et Beneventum audiisset occupatum, afferuit, nimiam vim inferri Romano Pontifici. His aliisque motus quidam interrogavit eum in secretiori colloquio, cur ipse agnoscaens causam Catholicorum praestare, eam non amplecteretur, cui subtractis humeris respondit: *Fides est donum Dei.* Sane cum eum mortuum accepisset, fato viri ita perculsus sum, ut vix me ipsum caperem. Mortuus est die 31. Maji. An. 1768.

6. Saepe mihi in mentem venit, saepe etiam interrogatus sui, unde sit, ut Mense Novembri, dies S. Martini anseribus fatalis sit. Id ab ethnicis temporibus tanto certius mihi videbatur, quanto levior est fabula de S. Martino per anseres prodito, dum Episcopatum acceptare renuens, se abscondisset. Attamen vestigium conjectuae meae non reperi. Tandem Lambecii Lib. IV. illustrandi Calendarii veteris Romani gratia (4) pervolvens,

(4) Hoc Calendarium meis Martini Rosnak curis prodidit Graecii an. 1781. An. 1786. a me studiose in-

vidi Mensem Novembrem pictum anseri minitantem cum subscripto Ausonii tetrasticho sequenti:
*Carbaseo surgens post hunc (Octobrem) in-
dutus amictu
Menfis, ab antiquis sacra, Deamque colit.
A quo vix avidus fistro compescitur anser,
Devotusque satis ubera fert humeris.*
 Unde patet Christianis hunc ritum fuisse relicum, dum ad fidem converterentur, atque ipsae tum epulae in vicem *Jovis epuli* paucos post dies venturi celebratae videntur. Insipienti bonam Ausonii editionem res forte adhuc erit clarior.

7. Est arx Harrachiana Pruggae ad Leytham instructissima simul et ornatissima. Praecipue ad-

terrogatus nosfer P. Mgr. Richardus Teker, tum am in nonum annum Affilens Germaniae et Incola Romanus, utrum etiam ibi dies S. Martini fatalis sit anseribus, et utrum saltem nosfer doctissimus, et antiquitatum cognitor maximus P. Mgr. Giorgi nosset hujus consuetudinis originem, respondit: *Martini anserum hic nullus est usus, et ideo etiam P. Georgi nihil scit de hoc.*

mirandæ sunt Imagines , quibus cubicula orna-
ta sunt. Memoriae tamen meae inhaesit magis
tabula vitrea in cubili Comitis pendens, saepius
olim a me puerō visa. Huic elegantibus chara-
cteribus aureis (nam ceteroquin nigro colore in-
ducta est) inscriptum legitur: **VND ENDLICHE**
MVS MAN SIGEBEN. Solebat tum hospi-
tibus et peregrinis post exhibita reliqua arcis
decora etiam haec imago, seu tabula velut
meditanda ostendi.

---

§. VI.

AVGVSTINIANA.

1. Bohuslaus Balbinus S. J. in notis ad Cap. VIII. Verosimilium §. II. Tragoedia de se refert: *Carthaginis miserabile excidium in Appiano; quod cum legerem, lacrymas tenere non potui.* Quid igitur mirum est, si Augustinus adhuc puer Didoni morienti lacrymas consecravit?

2. In Bibliotheca Civ. Vien. extat Lexicon bibl. g. Ms. Sec. XIV. anonymum, cui manus paulo recentior in prima pagina adscripsit: *Frater Lucianus Ord. Eremitarum S. Augustini Auctor hujus opusculi.* Lambacherus (*in Bibl. Civ. Vindob. p. 57.*) haec recensens nihilominus ob testimonia aliorum illud Guilelmo Brittoni adtribuit. Augustinia-

no certe nihil in id juris est; quin Autor se
Ordinis Minorum dicit in epilogo:

*Egis egenorum, numero quia dego Minorum,
Te precor, ipsorum Comitem me fac meritorum
Sorte Beatorum, quod sim velut unus eorum.*

At vero de Luciano Eremita Augustiniano
ficto, ejusque fingendi occasione alias tracta-
bo, ut additiones ad *Offingeri Bibliothecam
Augustinianam* perfecero (5).

3. In Ecclesia nostra Viennensi inter alias
imagines picta est pugna Salankemensis, qua
an. 1690. ipsa die 19. Aug. nobis Canoniza-
tionis S. Joannis Sahaguntini solemnitate ce-
lebri, Turcae victi sunt, victoria hujus San-
cti intercessioni adscripta. Attamen non no-
strorum solum, sed et aliorum haec tum fuit
sententia. Et quidem Simon Aloysius Aichin-
ger SS. Theol. Doctor, Protonotarius Apo-

(5) Pia fuere desideria, quae mors praematura frusta-
ta est. Atque utinam diutius ei vivere licuisset, ut
Offingeri rhapsodium emendasisset, et auxilisset! Au-
gustiniano nomine profectio multo quid dignius pro-
divisset.

stolicus, Card. a Kollonics Ceremoniarius et Secretarius, Nationis Austriacae eo anno Procurator, haec in Acta retulit: *Decima nona Augusti RR. PP. Augustiniani in Via Regia ad SS. Sebastianum et Rochum solemnitatem instituerunt S. neo-canonicali Joannis a S. Facundo, quam etiam Augustissimae praesentiae, cum infinito propemodum hominum numero condecorarunt. Vigesima sexta Augusti dicti S. Joannis a S. Facundo solemnitatem celebrarunt PP. Augustiniani intra muros, in cuius Octava, in diem S. Angeli Custodis incidenti, panegyricam in Cae- sareo ad B. V. Lauretanam templo invitatus Concionem dixi, eumque Austriae esse Angelum Custodem probavi, utpote cuius patrocinio adscribere possumus piis votis, quod dum illum invocare coepimus, et plurimis contestati sumus publicis affectibus, tam gloriosam victoriam decima nona Augusti ad Salankemen a Turcis reportatam (intellige: scimus) ubi victricibus Augustissimi nostri Imperatoris armis, sub Duce et Marchione*

*Ludovico de Baaden, Heroe invictissimo,
viginti quinque millia hostium caesa, et pars
multam suam sanguinis Christiani fitim aquis
immersa extinxit, direptis centum quinqua-
ginta octo tormentis (6).*

(6) *Imago haec nec parva, nec contemnenda pictu-
rae, nec extimo carens ornamento, ideoque nec
levis aliquando pretii, dum haec scribo, jam est
remota. Qua de causa id factum, me latet. Certo
hujusmodi monumenta merentur, quamdiu possunt,
adservari.*

---

§. VII.

LITTERARIA.

---

1. Quamvis in *Specimine Styriae litteratae* pag. 20. scripta Basilii Finckeneis recensens, aliqua emendaverim, aliqua addiderim, quae Marquardum Hergott in *Historia Academiae Salisburgensis* fugerunt, tamen et me fugit sequens postea in *Bibliotheca Alberiana* repertum Finckeneisi Opusculum: *Veritas extracta ex fundo putei philosophici; seu Logica analytica, topica, et sophistica. Viennae Austriae 1691.* in 4. Sane dubium me fecit hic Vir scripturiens, dum eadem alia et alia methodo procudit, an non plura adhuc ediderit.

2. Communicaverat mihi Vir doctus acceptum ab alio sequens (olim ad S. Jacobum existens) epitaphium, quod fortassis ad illu-

strandos meos scriptores Universitatis Vien-
 nensis serviret: Anno 1410. ultimo Augusti
 obiit Lambus Kudler de Civitate Augustae
Baccalaureus Martilius. Quid *Lambus*? quid
Martilius? Illud quidem contractum *Lam-
 bertus* significare videtur. At vero *Martilius*
 imperitiam describentis indicat; legendum
 enim fuisset *in artibus*. Scilicet praeterquam
 quod ob litteras antiquas, quas Gothicas vo-
 cant, ex *b una*, fecerit *li*, etiam ex triplici
 aequali ductu vocis *in*, ille *m* formavit, et
 sequenti voci conjunxit. Lapsus similis timore
 Christianus Wechelius, cum **Hippiatrica Lau-
 rentii Rusii Parisiis 1531.** in fol. excuderet,
 monuit Lectorem: *In ductibus illis littera-
 rum, qui im mu nu etc. exprimunt, a no-
 bis nihil verearis dissentire, sicubi videbimus
 tibi a recto aberrasse.* Scis enim ita esse ty-
 pos chalcographicos, ut tam multi hujusmo-
 di ductus conjungi non possint, quin certum
 aliquid explicetur: quo factum est, ut hic
 cum exemplari nostro paria facere non potue-
 rimus, quod in iis nihil non habeat dubium,

et ambiguum. Inde etiam in operibus Hildeberti Cenomanensis p. 1605 pro *videre credunt*, ubi Beaugendre notavit: *f edere*, existimo potius *indere credunt* legendum esse.

3. Seculo XVI. exeunte floruerunt Isingii fratres tres Silesii Brigenses. Martinus Patavii Doctoratum in Medica arte obtinuit. Vienae an. 1591. 14. Jan. ad eandem Facultatem, facta repetitione, admissus est. Verum eodem adhuc anno obiit, de quo Acta Nationis Austriacae: *Paulo ante (Isabellam Reginam Galliae) obiit Excellentiss. et Clarissimus Vir D. Martinus Isingius Brigenis Silesius, Artium, Philosophiae, et Medicinae Doctor ac Professor, cum summo Facultatis Medicae dolore, atque adeo totius Archigymnasi.* Erat enim omnibus tam corporis quam animi dotibus ornatissimus, pius, doctus, humanus et beneficus; obiit, inquam, in ipso aetatis flore, XIX mensis Decemb. Anno Domini MDXCI. Ita quidem P. Maximus Brixienlis Ord. Praed. tum Procurator inscri-

plit. At vero germanus ejus Andreas, tum Decanus, in Actis Facultatis Medicae aliquid amplius dedit: *XVIII. Dec. charissimus, atque dilectissimus frater meus, nobilis, clarissimus, atque excellentissimus Vir, Dominus Martinus Isingius Brigenfis Silefius, Philosophiae ac Medicinae Doctor peritissimus, quondam ejusdem Facultatis Medicae in hoc antiquissimo Archigymnasio Viennensi Professor publicus, Academici Senatus Assessor dignissimus, nec non sanitatis Magister vigilantissimus, magno meo, propinquorumque luctu, ardenti, eaque maligna febre oppressus, vitaeque suae munere perfunctus, horam noctis circiter medium octavam, ad illum Beatorum Civium coetum placidissime commigravit. Cujus anima DEO vivat.* Eratum Martinus Nationis Ungaricae Procurator, neque mirum est, habuisse eum sibi totam Universitatem addictam; quippe qui omnia studia sua usque ad Doctoratum hic suscepit, et jam antea in Schola Provincia- lium Collega fuit. Alter jam nominatus fratre

erat Andreas. Is an. 1587. ad Facultatem repetiit, simulque Magister sanitatis creatus est, et Professor primarius linguae Graecae. Rexit Facultatem Decanus 1588. et 1591. Procurator Nationis Hungaricae an. 1589. Inde dimissa publicae sanitatis cura Physicus Xendochii Caesarei renunciatus est. Universitatis Rectorem an. 1590 egit. Verum oblata Neostadii commoratione, aliisque officiis Viennam reliquit, et an. 1596 e vivis abiit. Supereft in Cathedrali Neostadiensi monumentum in pariete erectum hujus inscriptionis:
Rnd^o. D. Joannes Isingi^o S. Theolog. Doctor, Official. et Cocciona. Neostad. Fr'i suo Andreae Phiae. et Medic. Doct. huj^o Civit. et DD. Provincial. inferior. Aust. Physico Ordin. 20 Febr. Ao. 96. pie defunc. bene de se et de relig. Cathol. merito pie posuit. Q. et ipse die Ao. in Dō, obiit. Tertius hic memoratus frater Joannes, quando obierit, nondum comperi, quod posteritas annum et diem emortualem huic lapidi adjicere neglexerit.

4. Nullam notitiam præbent rei litterariae Scriptores de Andrea Charopo, olim apud Viennenses satis declamato. En aliquam. Erat Austriacus ex *Langenleus*, seu ut nunc dicunt *Langenlois*. Cognomen ejus verum *Liebseygel*, quod in *Charopus* vertit. Litteris incubuit Viennae, tantumque in re Poetica profecit, ut Caesareis manibus laurea donari obtinuerit. An. 1563. Orationem ad Academicos de S. Leopoldo dixit, laudatus tum in *Actis Nationis Austriacae* velut *doctus et eruditus juvenis*. Dabat operam Juri sub Professore Georgio Tannero, cui eodem anno nuptias cum Anna Eliae Anharti vidua celebranti carminibus oblatis iterato applausit. Inde Facultati Medicae an. 1569 nomen dedit. Verum cum eadem sic collisus est, ut coram Regimine Austriaco ad veniam petendam fuerit condemnatus. Ipsa transactio integra inserta est *Actis Facultatis Medicae* ad h. a. Attamen Charopo non libuit stare transactioni. Vicissim Facultas ejus nomen *Actis inscriptum deleri jussit*, et testimonium audi-

tarum lectionum ei negavit, cum sequente anno ineunte Italiā cum discipulis suis (erat enim prolium Martini Raygl Paedagogus) petiturus esset. In Bibliotheca Caesarea superfunt MSS. ejusdem Elegiarum libri quinque, unde fortassis amplior ejus notitia haberi posset.

5. In scribenda historia semper veritati litandum est, potiusque abstinendum, quam ex possibilitatibus (verbo scholasticorum uti liceat) argumentum sumendum, aut frivolis quibusdam rationibus nitendum. Quid enim inde lucri accedit? Nihil certe aliud, quam ut etiam certa in dubium vocentur, quod Baronius ad an. 374. num. XI. de Isidoro Mercatore questus est: *Ad quid opus fuit (pace illius dixerim) mendaciis exornare vestibulum amplae domus, ut in non levem suspicionem adducat cetera, quae vera intus habentur?* Sed neque aliis succendum, si fabulas tritas non sequantur. *Nemo, opinor, illorum,* (ajebat Bollandus de

Benedictinis in Com. praevio ad Acta S. Scholasticae §. III.) *eas a nobis exiget vices, ut si quid existimemus falsum esse, id tamen in honorem ordinis affirmemus ac defendamus.* Illustrior est ordo, quam ut fictis ullis egeat laudibus: *Sincerior, quam ut genus ullum ornamenti preferat veritati.* Denique illud S. P. Augustini Lib. de vera Religione unusquisque scriptor prae oculis habeat: *Non sit nobis Religio in phantasmibus nostris; melius est enim qualecunque verum, quam omne, quidquid pro arbitrio fingi potest.*

6. Lambecius Lib. IV. Bibl. Caes. p. 326. refert: *In Catalogo nonnullorum Codicum manuscriptorum Graecorum venalium paucis abhinc septimanis ab Illusterrimo et Reverendissimo Domino Abate Dominico Frederici, pro S. Caes. Majestate apud Serenissimam Rempublicam Venetam residente, ad ipsam S. Caes. Majestatem transmisso, et ab eadem clementissime mecum communicato, fit ejusdem supra memorati autoris mentio*

his verbis: Joannis Itali responsio ad multas interrogations Philosophicas, Graece in fol. Quale autem hoc sit opus, accuratius posthac indicabo, si illud, ut spero, una cum reliquis istis codicibus manuscriptis Graecis venalibus, benignissima S. Caes. Majestatis liberalitate in Augustissimam Bibliothecam Caesaream pervenerit. Et ita factum est; siquidem repetrio Leopoldum propria manu in rationibus expensarum hujus anni, scilicet 1671. adnotasse ad 21. Dec. Su Rauffung manusc. Graec. aus Venedig per weyl 1000 fl. et ad 29. Dec. per weyl aus Venedig 300 fl.

7. Cuspinianus in Coss. p. 68. adsert Poetae cuiusdam versus, quibus Reges Romanos complexus est. In Rosini opere *de Antiquitatibus Romanis Col. 33.* eadem referuntur, videntur authoris antiqui testimonium ferentis. Attamen is aliis non est, quam Casparus Ursinus Velius, Poeta Caesaris Ferdinandi I. sub eius nomine temporibus illis impressa vidi.

Solet et alia ejus Cuspinianus adferre, quin authorem indicet.

8. Habentur Schannat Johann Friderichs *Sammlung alter historischer Schriften und Documenten*. Fulda. 1725. 4. Erster Theil. Senkenbergius in suo exemplari adnotavit, non plus prodiisse, et haberi exemplaria, ubi locus typi Franckfurt legatur. Erat autem Senckenbergio et Schannato familiaris invicem amicitia et veneratio.

9. P. Martinus Kropf in *Bibliotheca Mellicensi* p. 297. inter opera Joannis de Spira sequens recenset: *Quaedam pulchra de laude ac bono Religionis et voti, collecta per Joh. Franciscum Brixianum Monachum. Venet. cura et impensis Luc. Antonii de Giunta, arte et ingenio Joan. de Spira. 1500.* Mireris Virum ex ipso textu et relatione non animadvertisse, hunc Joannem de Spira typographum Venetiis praelo incumbentem, et longe diversum a suo Sodali Benedictino.

10. Idem etiam p. 248. Stephanum de Spanberg in Cattis natum existimat, contra-
cto nomine Spangenberg in Spanberg. Et cur
hoc? Cur non potius Austriacum Spanberg in
transdanubiali parte situm locum natalem Ste-
phano assignavit?

11. Idem p. 250. refert hunc Spanber-
gium in officio priorali constitutum coluisse
Nicolaum Narcissum Herz de Perchingen SS.
Th. D. et in confirmationem adducit opuscu-
lum a Joanne de Weylhaim coaevo scriptum
hoc titulo: *Responsio ad dubia sequentia Ma-
gistri Narcissi de Perching Doctoris Theo-
logiae, data Domino Stephano, priori pro
tempore Conventuali Monasterii Mellicensis,
postea Abbatii.* Lapsus est memoria Weylhai-
mius; non enim tum, cum Narcissus respondit,
Stephanus jam Prior erat. Factus est enim
prior an. 1443. et Narcissus jam anno pree-
denti e vivis abiit, ut in *Scriptoribus Univer-
sitatis Viennensis* evidenter ostendam (7).

(7) Opus Xyli Schier praecipuum, in quo perficiendo

12. P. Georg. Pray *Annal. Reg. Hung.*
Tom. IV. p. 256. ait, a Maximiliano Pa-
trem marmoreo Sepulchro 1493 conditum,
et actioni illi Urbanum Agriensem intersuisse.
Primo quidem Fridericus marmoreo illi Se-
pulchro anno demum 1513 fuit illatus; dein-
de Urbanus jam anno 1492 ineunte fuit mor-
tuus; in Decreto enim Vladislai Regis, quod
hoc anno conditum est, legitur: *Agriensi Se-*
de vacante. Scio Isthvánium superioris nar-
rationis authorem; sed Thomam Urbano sub-
stituendum esse apud eundem satis patet. Ac-
cedit, quod pompa funebris Mense Novem-
bri fuerit celebrata, et apud Réwa sint litte-
rae, festo S. Demetrii datae, quibus Tho-
mas jam Episcopus Agriensis dicitur. Inscriptio
Wissegradensis a posteriore posita parum
probatur.

singulare multorum annorum posuit studium, dum alia
fere omnia solum veluti per occasionem compilaret;
dignissimum certe, quod aliquando lucem videat pu-
blicam ob omnimodam, qua resertum est, erudi-
tionem.

---

§. VIII.

P H Y S I C A.

1. Ad historias Spectrorum pertinet, quod mihi an. 1767 die 27. Febr. accidit. Ea nocte paulo ante tertium quadrantem ad tertiam matutinam horam vehementiori terrae motu Vienna succussa est. Mane ad me veniens foemina tristis narrat se, cum hora secunda matutina iisset cubitum, vix media transacta hora horrenda succussione lecti fuisse excitatam. Inde spectrum ulterius processisse, agitasse mensam, arcam, aliaque, et disparuisse. Negavi fuisse spectrum. Illa, quin me fineret ultra loqui, affirmabat se illud vidisse, neque antea cessit, donec ex concordia temporis ostendissem terrae motum fuisse, quo ego aliisque excitati e lecto surrexerimus. Alias vetulæ conquerenti, se singulis noctibus a spectro incubo (Druden vocant) premi, vi-

dens frustra me laboraturum in ostendenda rei causa, quasi solum, ut in dextero latere studeret cubare, lectumque sibi ita pararet, ut in dorsum procumbere non posset. Transacto aliquo tempore gratias egit, afferens, se a spectro non amplius infestari, ex quo consilium meum fuisset secuta. Qua arrepta occasione ei causam mali naturalis, et simul lepidam imaginationem ostendi.

2. Moderno tempore perquam sapienter constitutum est, ne quaevis persona pro affecta maleficio, aut energumena habeatur, donec debit is probationibus id manifestum fiat, quod similia saepius a morbis, praesertim in foeminis contingent. Attamen existimare, istud quoque in aliis observandum esse. Occasione mihi fuit foemina an. 1769. Mense Febr. plurium homicidiorum rea Vienae supremo supplicio affecta. Quo saepius sententiam mortis ejus legi, eo mihi magis suspicio crevit, ne fortassis haec foemina certis temporibus ex morbo in rabiem quandam

fuerit acta. Cum enim alias fuerit pacatissima , quemadmodum Mediastinus noster , qui cum ea saepius in patria sua saltibus indulserat , nobis contestatus est : cum etiam in carceribus nonnunquam rabiei extremae dederit indicia , alias vero fuerit mansueta ; aliud mihi non videtur concludendum esse , quam hanc diversitatem ex morbo originem traxisse . Accedit , quod haec pleraque non fecerit ex ira , aut vindicta , sed ex impulsu quodam ad homicidium . Sane Anglus eruditus frequens suicidium , seu autochiriam , morbo Patriotis suis familiari adscribendam esse demonstrare conatus est . Verumtamen unusquisque in sensu suo abundet .

§. IX.

DE

IMAGINIBVS DEIPARAE

IN
NUMIS HVNGARICIS.

1. Etsi plus quam certum sit, Virginem Deiparam a Regibus Hungariae, ex quo christiana Sacra suscepit gens, cultam fuisse singulari studio, frustra tamen sunt, qui Imagines ejus in numis excusas ad aetatem Divi Stephani, aut Belae I. aut II. referunt. Aliud docent numi eorum superstites, quorum nullus hoc signo notatus reperitur.

2. Primus, qui eam praerogativam Dei Matri detulit, est Bela IV. idque post annum 1260. quo Stephanum filium socium Regni, Res gemque nominavit. In illis eo tempore five a genteis, five aereis cufis facies adversa exhibet

K

Patrem et filium sedentem addita inscriptione:
REX BEL. REX STENS. aversa Deiparam seden-
tem, dextraque sceptrum tenentem addita
epigraphe: **SANCTA MARIA.**

3. Posteri Reges pium coeptum haud pro-
secuti; nequidem Ludovicus, utcunque ce-
teroquin Mariae d^evotus, neque Joannes
Corvinus Gubernator, aut Vladislaus I. hac
pietate cultum suum probare contenderunt.

Schmeizelius in Opere: *de Numis*
Transylvaniae p. 6. narrat, id a Joanne Cor-
vino factum: negat Schwarzius in recensione
critica hujus Operis p. 3. se ullum vidisse.

4. Primus Mathias Corvinus pietatem hanc
restituit, quam deinde successores nunquam
penitus reliquerunt.

5. De ratione et tempore in diversas opi-
niones abitur. Palma putat id occasione Bea-
tricis Neapolitanae in matrimonium acceptae

fuisse introductum. Hac suadente, ut alias multa faciebat, sic Marianum cultum in numis restituendum putavit. Verum in cod. Ms. Bibliothecae nostrae Vienn. quidam haec in usum suum notavit: 1471, *hab ich von peter 7. Hungr. vnser lieben Vrawen guldein bekummen an sand peterntag.* Patet hinc paulo certo antiquiora ei principia fuisse; nam Beatrixem primo duxit an. 1476.

6. Consuetudinem hanc an. MDL. Comitia Regia confirmarunt; idque ita, ut etiam Gabriel Bethlen suis in numis habeat. Ipsi Principes Transylvaniae id praesliterunt, cum Hungariae inhiarent, non ob Nagy-Banya, ut contendit Schwarzius.

7. Circa figuram et inscriptionem aliqua nonnunquam in Mathiae numis occurrit mutatio. Plerumque exhibetur figura sedens, poplo tecta, sine radiis, in sinistra infantulum servatorem gerens, aliquando tamen etiam in dextra.

8. In numis Vladislai II. primum corona-
nata imago comparet, ita tamen, ut Ludo-
viciani numi nonnunquam etiam peplum ser-
vent. Coronatam servavere posteri. In Ma-
thiae numis argenteis etiam filius coronatus
est; quod tamen nemo successorum imita-
tus fuit.

9. Sceptrum ejus sinistrae manui primus
inseruit Ludovicus II.

10. A Ferdinandi temporibus ad nostra in
aureis et argenteis majoribus monetis compa-
ret coronata, radiis circumdata; sinistra pro-
lem divinam, dextra sceptrum tenens. Sola
moneta (Mariani) Theresiana anni 1743. va-
riat. In illa enim Virgo sedens genuum tenuis
expressa est, dextra Infantem in sinu seden-
tem tenens, in sinistra sceptrum.

11. Inscriptio in argenteis Mathiae Corvi-
ni est *Patrona Hungariae*, quam Posteri ser-
varunt. In aureo primum comparet sub Lu-

dovico II. Therefia Augusta semper habet
Patrona Regni Hungariae^{*}).

12. Ab his integre deviant Quinarii Leopoldi I. anni 1688. Stat in his Deipara non coronata, radiis circumdata, dextra filium complectens, sinistra sceptrum tenens. Inscriptio: S. IMMACVLATA. VI. MA. MAT. DEI. PA. HV. 1688. ad pedes P. O. Moneta est Nagy-Banyaë cusa. Sicut et aurei nonnulli tam Leopoldi, quam Caroli VI. S. IMMACVLATA. V. MAR. MAT. DEI. PAT. H. 1675. N. B. infra L. M. Filius amplectitur Matrem.

^{*}) At vero ante oculos meos habeo ejusdem Augustae anni 1780. Florenum cum inscriptione: S. Maria Mater Dei *Patrona Hungariae*; et alium Jof. II. anni 1782. cum eadem hac inscriptione.
